http://slovoprosvity.org.ua

Без мови немає нації!

СЛОВО ПРОСВІТИ

ВСЕУКРАЇНСЬКИЙ КУЛЬТУРОЛОГІЧНИЙ ТИЖНЕВИК **42** (471), 16—22 жовтня 2008

Фото Олександра Шепнівського

Свято Покрови біля Софії Київської

СВОБОДА СЛОВА ПО-НОВОМИРГОРОДСЬКИ

Світлана ОРЕЛ,
м. Кіровоград

Гучні скандали в нашому політикумі та перманентні політичні кризи відтіснили на другий план проблему роздержавлення місцевих так званих комунальних ЗМІ. А ситуація тут залишається не більш прозорою, ніж десять років тому, коли про це лише почали говорити. Якщо стан свободи слова у районах кілька років тому був патовим, то з приходом нової влади (після 2004—2005 років левова частка голів адміністрацій та районних рад — нові люди), яка начебто констатувала лібералізацію у цій царині, становище на місцях не лише не змінилось на краще, а ще більше загострилося.

Це пояснити просто: багато нових керівників відчули свого часу на собі обмеження доступу до ЗМІ, і тепер, перебуваючи при владі, намагаються жорстко контролювати редакції, мавпуючи дії попередньої влади, часто досить незграбно. Як, наприклад, це робили в Новомиргороді, ухваливши рішення ради, яке встановлювало квоти (що саме мали на увазі?) на висвітлення позиції депутатів і керівництва ради. Чомусь нікому не спало думку: розширення свободи слова, ставлення до редакції та до журналістів з повагою — запорука того, що в жодного депутата, якщо він має власну позицію, з якою хоче звернутися до громади, не виникне у цьому проблем.

Деякі новоявлені керівники вирішили, що редакції — зручний і досить беззахисний об'єкт для майбутньої небезкорисливої приватизації. Адже їхнє майно — ніби й не їхнє, і відчужувати його набагато простіше, ніж в інших об'єктів господарювання: ми ж їм надаємо дотацію, отже, що схочемо, те й заберемо. Зрозуміло, це стосується редакцій, де колективи юридично не захищені (не оформлено право власності на майно, не укладено угод щодо висвітлення діяльності органів влади), і де немає порозуміння між ними та місцевим керівництвом.

На Кіровоградщині, приміром, ще рік тому ситуація була дуже напруженою.

— Мало не щодня, — розповідає голова обласної організації НСЖУ Юрій Сердюченко, — до мене надходили повідомлення про складну ситуацію у редакціях районних газет.

Комунальна преса сьогодні переживає чи не найгірші часи за роки незалежності України, констатували у зверненні редактори комунальних видань до громадськості, прийнятому на "круглому столі", скликаному торік з ініціативи облорганізації НСЖУ.

Пристрасті трохи вщухли навесні — після того, як новий голова облдержадміністрації Василь Моцний провів нараду з керівниками районів і призначив нове професійне керівництво обласного управління у справах преси й інформації. Юрій Сердюченко зазначає, що ситуація в редакціях районних газет (і з фінансуванням також) значно поліпшилась.

Але в Новомиргороді вона тільки загострилася. Протистояння між керівництвом району й редакцією врешті-решт призвело до того, що райрада ухвалила рішення про ліквідацію студії районного телебачення. Це фактично означало закриття районної газети. Річ у тім, що в середині 90-х районна газета у Новомиргороді, позбавлена підтримки влади, майже "помирала". Кілька журналістів на чолі з редактором Володимиром Пісковим не розгубилися й організували студію районного телебачення. Справа на той час для району була новою, незвичною, цікавою, і навіть попри тодішню економічну кризу принесла певний фінансовий успіх.

І все ж газетярі за покликанням, Володимир Пісковий та його колеги, як тільки з'явилась можливість видавати газету, повернулися до звичної й улюбленої справи. І не без успіху. Їм вдалося відродити фактично мертву районку, налагодити її регулярний вихід у світ, завоювати прихильність читачів (наклад "Новомиргородщини" серед подібних видань має пристойний вигляд), та авторитет серед колег (газету не раз, і не лише на обласному рівні, називали однією з найкращих). Редакція перетворилась на успішне підприємство, за власні кошти придбала техніку. Вона стала не лише місцем випуску газети, а й своєрідним центром гуртування інтелігенції району, рупором спільних справ. Саме завдяки активній участі редакції зібрано кошти на спорудження в районному центрі пам'ятника юному Кобзареві, який у дитинстві з чумацькою валкою подорожував цими краями (повість "Наймичка").

Здавалося б, — радіти й розвиватися. До того ж, керівники району підібралися молоді й демократичні: голова районної ра-

Продовження на с. 7

ДО 140-РІЧЧЯ "ПРОСВІТИ"

4–5

"СЛОВО БЕЗ КОРДОНІВ"

8

ХЕРСОНСЬКІ "ФАВОРИТИ"

11

ОЛІМПІЙСЬКА ЗОЛОТА

15

Добровільні пожертви "На Кобзареву Церкву": МБФ "Українська Родина" Р/р № 26045200145101 в Подільській філії АКБ "Київ", МФО 320401 ЗКПО 21709106

УСЬОГО НА РАХУНКУ ТАРАСОВОЇ ЦЕРКВИ — 900 294 грн. 00 коп.

“Наслідки необдуманих політичних кроків в умовах світової кризи доведеться переборювати всій країні”.

ЗАЯВА

Центрального правління Всеукраїнського товариства “Просвіта” ім. Тараса Шевченка

Всеукраїнське товариство “Просвіта” ім. Тараса Шевченка стурбоване серйозною політичною кризою нинішнього року, яку поглибив Указ Президента про дострокове припинення повноважень парламенту. У своїй Заяві від 9 вересня ц.р. ВУТ “Просвіта”, звертаючись до Президента і Прем’єр-міністра України, закликало “зробити все для об’єднання зусиль для відновлення демократичної коаліції, щоб не допустити трагічної загибелі своїх незалежницьких завоювань”. Просвітяни відповідально застерігали: “Ми стали свідками неприпустимого протиборства гілок влади замість консолідації зусиль для національного відродження України”.

На жаль, цей заклик просвітян, інших громадських організацій, особисті звернення патріотів України не було почуто. Можновладні амбіції призвели до розпуску парламенту і нав’язування країні, суспільству позачергових виборів, нових політичних протистоянь. Посилилась небезпечна тенденція до правового нігілізму, що неприпустимо для демократичної держави. Зокрема, правові колізії породжує вже сам розпуск парламенту й дата призначення дострокових виборів. Замість правових, ухвалюють так звані “політичні рішення” на догоду скороминущим цілям певних політичних і бізнесових кіл.

Економічні наслідки необдуманих політичних кроків в умовах світової кризи доведеться переборювати всій країні, вони ляжуть важким тягарем на плечі найбідніших українців. Не на часі й недієздатна Верховна Рада, адже не внесено вкрай потрібних змін до Державного бюджету нинішнього року, не прийнято бюджету на наступний рік, а також цілої низки вкрай важливих для народу соціально-економічних законів.

Як відомо, це вже треті парламентські вибори за останні три роки. Чи варто викидати величезні (резервні!) народні кошти в країні, яка ще не справилася з ліквідацією стихійних лих, якщо політичний розклад суттєво не зміниться.

Серйозний аргумент проти проведення виборів — і значні недоліки нашого виборчого законодавства, відсутність єдиного реєстру виборців. Натомість виборча кампанія вже нині перетворюється на війну брудних технологій, що послабить позиції держави на міжнародному полі, відкине її назад на десятиріччя.

На жаль, політичні гравці не беруть до уваги глибокого розчарування переважної більшості виборців. Нескінченна боротьба за владу, яка перетворюється на чвари, осуд міжнародної громадськості — все це викликало цілком природну зневіру людей у політичних силах. Наші партії та блоки не зуміли згуртуватися в ім’я державницьких інтересів, скомпрометували ідеали Майдану. Цілком можливе повернення до влади в результаті нових виборів антиукраїнських сил, для яких національні, державницькі, демократичні ідеали ніколи не були пріоритетними. А це вже серйозна загроза державності, демократії, національним інтересам України.

За цих умов “Просвіта” закликає всі державні інституції, основні політичні сили не штовхати суспільство на чергові виборчі потрясіння. Будьмо відповідальними — перед державою, перед народом України.

РЕАКЦІЯ ПОЛІТИЧНИХ СИЛ НА НОВІ ВИБОРИ

Андрій ЛОЗОВИЙ

Знову вибори... Знову безліч рекламних щитів, агіток, різнобарвних політичних наметів... Знов ефіри радіо- та телепростору будуть сповнені політичної реклами... Знову чимало скандалів на відповідному ґрунті...

Знову підемо на виборчі дільниці серцем та розумом голосувати за тих, кому симпатизуємо...

Імовірно, після перевиборів фракція НС-НУ налічуватиме меншу кількість депутатів, проте це будуть справді віддані Ющенкові люди. Натомість нині у лавах фракції НУ-НС багато тих, хто більше орієнтується на Юлію Тимошенко: очолювана Юрієм Луценком група “Народна Самооборона”, Народний рух України на чолі з Борисом Тарасюком (щоправда, всередині НРУ є внутрішня опозиція на чолі з очільником Львівської облорганізації Ярославом Кендзьором), Анатолій Гриценко. Ще не можна сказати напевне, але, за словами багатьох політичних експертів, не факт, що у новому списку “Нашої України” (ще невідомий остаточний формат і назва, політологи подейкують про варіант “Блок Віктора Ющенка”) опиняться лідер Європейської партії України Микола Катеринчук та голова Партії захисників Вітчизни Юрій Кармазін. Час покаже...

Між іншим, на прес-конференції у Римі Віктор Ющенко заявив, що, можливо очолить виборчий список цієї політичної сили. Віце-спікер Микола Томенко (БЮТ) упевнений, що цього не уникнути, а другим у списку буде нинішній спікер (чи то вже колишній — тут навіть фахові юристи ламають голову) Арсеній Яценюк. Яценюкові пророкували, що він очолить партію або блок, піде на вибори окремою колоною. Однак в Арсенія Петровича просто не залишається на це часу. Тож прогноз Томенка цілком може справдитися.

Фракція налічує 155 депутатів, і попри фантастичну харизму лідерки, всередині тривають суперечки. Мабуть, БЮТ не буде до останнього боротися проти проведення виборів, а захищатиме ідею провести їх водночас із президентськими. Такий висновок можемо, крім коментаря Портнова, зробити зі слів Івана Кириленка, голови фракції. Також Кириленко зазначив, що Юлія Тимошенко не збирається йти у відставку з посади прем’єр-міністра України, бо “це найбезглуздіша річ, яку зараз можна зробити”.

Проти нових виборів висловився Блок Литвина та КПУ. Один з головних комуністів Петро Цибенко в інтерв’ю агенції “ІнтерМедіаКонсалтинг” сказав, що Ющенко став на шлях знищення парламентаризму в Україні. У такій позиції немає нічого дивного, адже прокомуністичний електорат фізично вимирає. Молодші покоління, навіть палкі москвофіли, не готові за них голосувати. Кожні вибори — удар по послідовниках Маркса—Леніна—Сталіна.

А ось Партія реґіонів вітає ініціативу Президента України. Реґіонали напередодні оголошення розпуску попередньої каденції Верховної Ради виступали проти, бо перебували при владі. Нині вони позбавлені посад, тому виступають за перевибори.

Також підтримують нові вибори позапарламентські сили, що можуть подолати тривідсотковий бар’єр: Блок Леоніда Черновецького та Всеукраїнське об’єднання “Свобода” на чолі з Олегом Тягнибоком. Націоналісти мають досить високий рівень довіри у західних областях, що може стати електоральним джерелом загальнодержавного успіху. Більш того, виборці втомилися від депутатів, які “кочують” з одного скликання Верховної Ради до іншого, й воліють бачити нові обличчя на вершині політикуму. А Київський градоначальник Леонід Черновецький може здобути велику електоральну масу на основі прихильних киян, передусім пенсіонерів і малозабезпечених, які отримують від нього допомогу. Крім того, 2006 року Леонідові Михайловичу вдалося поширити схему заохочення потенційних виборців шляхом харчових пайків з одного з виборчих округів Києва (так він ставав народним депутатом як мажоритарник) на всю територію столиці. Фінансового ресурсу Черновецького може вистачити для поширення такої схеми на всю територію України. Ще у Київського мера є приятель Сандей Аделаджа, пастир спільноти харизматів “Посольства Божого”, що має осередки в багатьох українських містах. Адепти-харизматики, навіть симпатики інших політичних сил, певно, будуть готові віддати свій голос не за улюблених політиків, а за, так би мовити, “брата по церкві”.

Така реакція політичних сил. Реакція виборців не за горами.

● **VOX POPULI**

А ЯКЩО ЦЕ НІЧОГО НЕ ЗМІНИТЬ?

У час, коли Президент і Прем’єр-міністр сперечаються про доцільність проведення позачергових парламентських виборів, ми поцікавилися у звичайних громадян, що вони думають з цього приводу:

1. Яке Ваше ставлення до нинішньої політичної ситуації в Україні?

2. Чи допоможе суспільству проведення дострокових виборів до Верховної Ради?

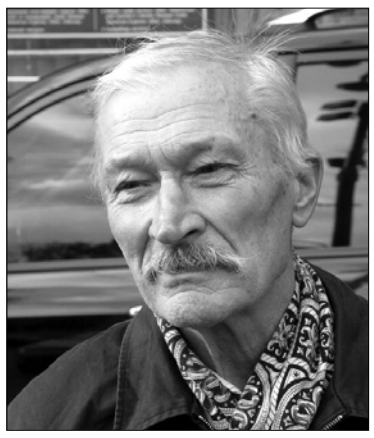

Леонід Олександрович, пенсіонер, колишній кібернетик:

1. Негативне. Нікому керувати країною. Моряків захопили в полон пірати, але державі не до цього, всі зайняті виборами.

2. Вони нічого не змінять. Це даремна трата грошей.

Настя й Оксана, студентки:

1. До української політики ставимося скептично, не цікавимось нею. Все як було, так і є. Нічого не змінилося і не зміниться. Політики лише перед виборами починають щось робити: дахи лагодити, пайки роздавати. А після виборів уже нікого народ не цікавить.

2. А що, знову будуть якісь вибори? Коли вже чотири роки поспіль ми когось обираємо, то здається, вже нічого гіршого бути не може. Але є й позитивний бік — можливо, хтось із політиканів витратить гроші на справді добру справу.

Олександр, приватний підприємець:

1. Не дуже добре. Мені здається, що політики замість того, щоб розв’язувати державні питання, займаються власними.

2. Думаю, що так. З кожними виборами відбувається фільтрація чиновників. Тих, що при владі ще з 90-х років, поступово замінюють молоді, в яких нове, адаптоване до сучасного світу мислення. Єдине, що засмучує, — фінансова криза й зайві витрати. Але в будь-якому разі це еволюція, і вона мусить відбутися.

Андрій, юрист:

1. Негативно! Влада у нас погана, ухвалюють безглузді, неадекватні, несерйозні рішення. У країні безлад.

2. Це найбільша дурість, яку тільки могли придумати. Зараз фінансова криза, а “в трубу” викинуть півмільярда гривень. Краще було б ці гроші вкласти в підготовку до “Євро—2012”.

Людмила, робітниця:

1. Складна ситуація. Але з кожної ситуації завжди є вихід. Потрібно було рішучіше діяти ще 17 років тому, повністю виходити з-під впливу Москви, як це зробили Польща, Чехія, Словаччина та інші країни колишнього соцтабору. Вони вже давно в Євросоюзі, в НАТО.

2. Від виборів до виборів з часом, природним шляхом, колишня еліта відійде. А якщо не буде виборів, то ті, що вже багато років при владі, й надалі там сидітимуть.

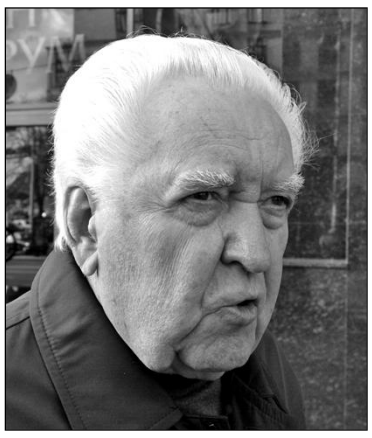

Микола Іванович Давиденко, пенсіонер:

1. Негативне. У політиків нема єдності, а особливо у “Нашій Україні”, БЮТ і “Народній Самообороні”. Їх обирали з надією, що вони зуміють поліпшити ситуацію у країні, а вони як лебідь, щука і рак — тягнуть в різні боки. А реґіонали теж лукавлять — нічогісінько не роблять, лише чекають, коли їм щось перепаде.

2. Зараз фінансова криза, і я проти непотрібних витрат. Навіть якби кризи не було, однаково вибори нині зайві, адже підстав для них немає — це просто початок президентської кампанії.

Записав
Євген БУКЕТ
Фото
Олеся ДМИТРЕНКА

ГОЛОДОМОР ЩЕ ПОТРЕБУЄ ІСТОРИЧНОГО ОСМИСЛЕННЯ

Заступник директора Інституту історії Національної академії наук України, доктор історичних наук, професор Станіслав КУЛЬЧИНСЬКИЙ на VII Міжнародному Конґресі українїстів керував роботою “круглого столу” “Голодомор як геноцид українського народу — відображення в літературі, мистецтві, репортажах і споминах”. Нині ділиться роздумами про Конґрес, історичне осмислення трагедії українського народу — Голодомору 1932—1933 років.

— Станіславе Владиславовичу, робота “круглого столу” почалася з презентації найновіших книжкових видань, присвячених трагічній темі Голодомору. Розкажіть про них.

— Передусім це масштабне п’ятитомне видання Києво-Могилянської академії, документальні спогади “Український голокост 1932—1933 років. Свідчення тих, хто вижив”. Його підготував професор Юрій Мицик. Ще одна презентована книжка того самого видавництва — найповніший збірник документів партійних, радянських органів СРСР за 1932—1933 роки про Голодомор. Видання, в якому понад 1500 сторінок, дає повне уявлення про те, що діялося в Україні на початку 1930-х років.

Зверну увагу на книжки, видані в рамках проекту “Усна історія” в Запорізькому національному університеті. Вже вийшло три томи, а цього року вийде друком 10 томів спогадів. Це те, що напрацьовано в реґіоні за останні 10 років. Там дуже широка палітра досліджень: ідеться не лише про Голодомор, а й про колективізацію й репресії 1937 року.

Цього року спостерігаємо бум книжкових видань про Голодомор. І на “круглому столі” йшлося про масштабне видання, яке вийде друком у листопаді цього року. Це зведений том Книги пам’яті жертв Голодомору. Таку Книгу створюють нині у кожній області, а потім створять зведений том, ймовірно, у двох книгах.

Видано мою монографію “Голодомор 1932—1933 років як геноцид. Труднощі усвідомлення”. У ній зібрано доказову базу, яка допоможе нашим політикам, дипломатам переконати світ у тому, що Голодомор був геноцидом.

— На “круглому столі” була цікава доповідь про англійського журналіста, дослідника Гаріета Джонса.

— Він загинув за загадкових обставин у Монголії 1935 року. Але саме на початку 30-х перебував в Україні. Виступав із першими публікаціями про голод в СРСР, зокрема в Україні й на Кубані. Ці публікації вороже зустріли представники тогочасної журналістики. Один журналіст, якого добре приймав Сталін, навіть заявив, що люди зовсім не мруть від голоду. Потім він отримав Пулітцерівську премію за публікації про те, що в СРСР усе добре. На противагу цьому Джонс написав правду про голод, і за це його вбили. Щоденник Джонса, написаний у 30-ті роки в Україні, перекладено українською, його можна прочитати в Інтернеті.

Виступала і директор видавництва Києво-Могилянської академії Віра Соловйова, яка повідомила, що цього року в них вийде ґрунтовне дослідження в чотирьох томах — матеріали комісії Джеймса Мейса, яку створив Конґрес США. Саме ця комісія змусила Щербицького в грудні 1987 року визнати, що в Україні справді був Голодомор. Саме відтоді українські вчені мали можливість досліджувати архіви, друкувати матеріали про голод. Відтоді почали публікувати дослідження про голод, кількість публікацій сягає 12 тисяч назв. Якщо досі таке видавали лише за кордоном, то нині основна частина видань — тут, в Україні.

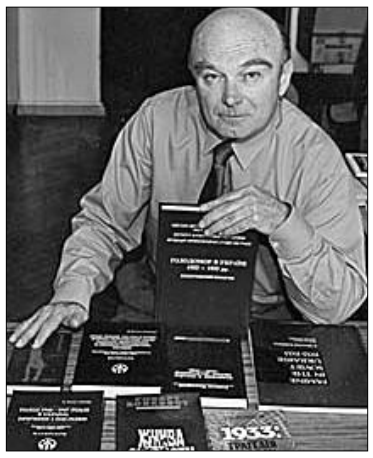

— Якими накладами виходять такі видання?

— Це наша біда — здебільшого дуже малими. Презентований тут п’ятитомник також вийшов невеликим накладом, але його можна буде перевидати, орієнтуючись на попит. До слова, попит на нього буде великий. А загалом наклади схожих наукових видань невеликі. Добре, якщо це тисяча примірників. Основну частину наукових праць нашого Інституту історії ми видаємо накладом 150 примірників на власній поліграфічній базі.

— Хто фінансує наукові видання істориків?

— Видавництво Києво-Могилянської академії значною мірою фінансує само, адже має виторг від продажу книжок, тобто обігові кошти. Також активно шукають спонсорів, зокрема серед української діаспори. Наприклад, чотиритомник комісії Мейса значною мірою профінансувало Посольство США в Україні, американська й канадська українські громади. Книгу пам’яті друкують за державний кошт.

— Які напрацювання, рекомендації вчених, що брали участь у “круглому столі”?

— Ми дали свої рекомендації щодо подальшої наукової розробки теми Голодомору, участі зарубіжної громадськості в тому, щоб світова спільнота визнала Голодомор геноцидом. Хоч, думаю, через протидію Росії цього року ООН не прийме такої резолюції. Але ми повинні над цим працювати. Колись світова спільнота зрозуміє різницю, де закінчується голод, який був на європейській території СРСР, і де починається українсько-кубанський Голодомор. Врешті, є Конвенція ООН про геноцид, і ми хотіли б увійти у формулювання цієї Конвенції, щоб підтвердити висновок нашого парламенту. Деякі країни вже визнали Голодомор в Україні геноцидом, але деякі бояться псувати стосунки з Росією.

Спілкувався
Петро АНТОНЕНКО

ПРОСТИТИ І ПРИМИРИТИСЯ

Від часу розвалу Радянського Союзу впродовж багатьох років українська тематика мало цікавила російську історіографію. За два десятиліття українська й російська історіографія, що за радянських часів були єдиною наукою, дистанціювались одна від одної. Українська історіографія інтенсивно розвивається під впливом західної історичної науки, домінує в ній національний дискурс. Інтерпретації історичного минулого стають вагомими чинниками політичних і міждержавних відносин. Яскравий приклад — активні дослідження в Україні Голодомору 1932—1933 років. Це дало змогу Верховній Раді ухвалити Закон “Про визнання Голодомору 1932—1933 років геноцидом українського народу”.

Науковці з Росії не надто цікавилися вивченням проблеми голоду. Голодомор 1932—1933 років ще недавно майже не висвітлювали у російських ЗМІ.

Серед деяких російських інтелектуалів, зокрема наукової еліти, навіть пролунали заклики зовсім відмовитися від студіювання “темних сторінок” українсько-російських відносин, натомість зосереджувати увагу на популяризації позитивного історичного досвіду у взаєминах, наполягання на концепції “єдиної біди для всіх радянських народів”.

Наприкінці 1980-х—початку 1990-х років російські історики зосередились на виявах голоду в основних зернових районах, не виокремлюючи проблеми “українського голоду” й категорично відхиляючи антиукраїнську спрямованість Голодомору. Стверджують, що антиселянська політика сталінського керівництва не мала національної спрямованості. На переконання російських істориків, дуже складно встановити факт навмисного плану організації голоду саме в Україні для забезпечення політики Москви.

Так, російські автори зосередили увагу на основних причинах Голодомору (колективізація, політика розкуркулення, хлібозаготівлі), але не змінювали фокусу дослідження щодо визначення географії та масштабів голоду. Таких засад дотримувалися В. Данилов, І. Зеленін, М. Івницький, а зараз В. Кондрашин. Водночас ці дослідники категорично відхиляли антиукраїнську спрямованість Голодомору.

Порівнюючи переписи 1926 та 1937 років, російські історики визнають катастрофічне зменшення кількості населення в Україні, проте наголошують, що це зменшення враховує, крім смертності 1932—1933 років, виселених селян за категорією “спецпереселенців” та “стихійну” й планову “урбанізацію”. Зокрема, серед російських істориків є дані про 4 млн осіб, що залишили село в межах усієї країни 1931 року. Полярність оцінок українських і російських істориків виявилася ще 1993 року на інформаційно-аналітичній конференції “Голодомор 1932—1933 років: трагедія та застереження”, що відбулась у Москві. У квітні 2008-го на конференції Україна й Росія: історія й образ історії” (Москва) також не дійшли згоди.

Українські науковці впродовж останнього десятиріччя випередили російських істориків за кількістю публікацій, наявністю тематичних збірників документів, а також багатотомними виданнями спогадів очевидців і жертв Голодомору, науковими інтерпретаціями причин та наслідків голоду. В Росії, за винятком поодиноких записів спогадів очевидців голоду на Поволжі, збором свідчень ніхто не займається.

Ухвалення Верховною Радою України закону про визнання Голодомору в Україні геноцидом перевело проблему з наукової в політичну площину. Російські дослідники зайняли позицію невизнання українського Голодомору геноцидом вищою державною владою Російської Федерації. Основна причина войовничого ставлення російського політикуму до юридичного визнання Голодомору геноцидом — вірогідність моральної та матеріальної компенсацій Російської Федерації жертвам Голодомору в Україні. Політико-правову підставу таких побоювань зумовлює активне визнання Голодомору геноцидом парламентами багатьох країн світу з одного боку, а з іншого — визнання Росією себе правонаступницею СРСР, керівництво якого було причетне до творення Голодомору в Україні. Саме Росія мала б першою ініціювати визнання голоду 1932—1933 рр. злочином проти людства, що означало б для неї відмову від тоталітарної спадщини й від ідеї великодержавності.

Російські історики не погоджуються з головною тезою українських колег про специфіку Голодомору в Україні, що полягає у його антиукраїнській спрямованості. Основний контраргумент російських істориків зводився до того, що голод вразив водночас із Україною зернові райони Кубані, Центрального Чорноземного округу, Нижньої Волги та Казахстану, тобто всі зони суцільної колективізації, тому, мовляв, виокремлення “національної специфіки” голоду непереконливе. Погоджуючись із трактуванням голоду як організованого, рукотворного згубного наслідку колективізації, російські історики не визнають його актом геноциду й таким, що має національне забарвлення.

Саме з цих позицій зроблено підбірку архівних документів про голод початку 30-х років, розміщену нещодавно на сайті Міністерства закордонних справ Росії.

Що стосується перспектив дослідження голоду 1932—1933 років Український інститут національної пам’яті, відстоюючи позицію визнання Голодомору 1932 — 1933 років геноцидом, поділяє стурбованість загостренням українсько-російських стосунків у галузі вивчення проблеми голоду і схиляється до думки про потребу пошуку шляхів до виходу з конфронтації. Треба знайти шляхи деполітизації проблеми, переводити її в наукову та морально-етичну площину, спільні позиції для засудження комуністичного тоталітарного режиму й усунення його залишків зі свідомості громадян обох країн. У цьому сенсі варто наголошувати, що в України нема претензій до російського народу, який теж постраждав від комуністичного режиму. Слід підкреслювати, що ідея увічнення пам’яті жертв Голодомору — це заклик до примирення та пересторога для майбутніх поколінь до неприйняття і глибокого засудження будь-якого вбивства за політичними мотивами.

Богдан ОЛЕКСЮК,
прес-служба УІНП

ТРАГЕДІЯ НА ПОДІЛЛІ

Степан БОЙКО,
просвітянин

З приходом більшовиків на Поділля 1919 р. почалися масові пограбування селян через примусові хлібоздачі. Щорічно норми зростали, й селяни організовували спротив, але їх вивозили в Сибір або розстрілювали. 1928 року XV з’їзд ВКП(б) ухвалив рішення про часткову колективізацію, яка буцімто зможе врятувати знедолених селян. Але охочих колективізовуватися не було. 1929 року ЦК ВП(б) оголосив суцільну колективізацію з ліквідацією куркулів. “Розпочалося з розкуркулення, — згадувала Марія Онуфріївна Кучер, — з примусової колективізації, а закінчилося страшним Голодомором. Ще восени 1932 року все зерно забирали “десятитисячники”. Взимку 1933-го люди почали помирати з голоду, до весни померлих побільшало. Наша сім’я врятувалася тільки тому, що нас вважали бідняками, дідусь працював на залізниці, а старший брат Василь — на току. Удень ховав по ярах кілька кілограмів зерна, а ввечері забирав. Зерно товкли у ступі й пекли коржі. Звичайно, ризик був: спіймають — родину вишлють, а злодія засудять...”

Коли я вперше приїхав у це село 1965 р. з родиною моєї дружини, відвідав місцевий цвинтар. Був він без огорожі з убогими пам’ятниками — тумбочками з п’ятикутними зірками, біля яких пасли кіз і овець.

“Чому північна сторона цвинтаря у суцільних заростях акації й терну?” — спитав тещу.

“Це похованці Голодомору, — тихо відповіла вона. Сюди був хід закритий сіткою, говорити публічно про це забороняли...”

Зі слів моєї тещі Марії Онуфріївни Кучер, в селах Лука-Мовчанська, Телелинці, Возниці, Погоріла залишилося по 40—60 живих. Але зморені голодом люди помирали і в наступні роки, бо жодної допомоги не було. Петро Синюк пише: “1934 року в Станіславчицькому районі залишилось 25 160 осіб, а 1933-го їх проживало 32 459 (померли фактично 7 200 осіб — кожен четвертий, а більшовицька статистика занизила показник удвічі”. Моя тітка Палагея Кучер добре пам’ятає, як на їхній вулиці смерком збирали на підводу трупи і везли в братські могили. Харчувались юшкою з лободою — півлітра дерті на п’ятилітровий казан.

З початком війни всіх чоловіків забрали на фронт, жінки орали, сіяли. Пам’ятаю, ділянки буряків по 5—7 га сестри тещі копали до Нового року. Здавали поставки: картоплю, молоко, яйця, м’ясо тощо. З колгоспу все забирали майже задарма.

Лише за часів незалежності в селище Станіславчик провели газ, за оренду землі сільська рада утримує музичну школу, два дитячі садочки, прокладено дорогу до цвинтаря. Нарешті загиблим односельцям віряни Православної Церкви поставили дубовий хрест: “Жертвам Голодомору”.

Нещодавно Конґрес Українців Світу закликав відслужити панахиди по всіх померлих від Голодомору, скласти списки загиблих і внести в Книги пам’яті та Всеукраїнський реєстр.

Хоч повільно, але українськість утверджується і на Поділлі. Можемо подякувати за сміливість і працю Петрові Синюку, який видав своїм коштом книжку, використавши поєднання історичних, статистичних, архівних і авторських джерел.

“Добрі погляди предків спрямовані у наше сьогодення”.

ТУТ ВИТАЮТЬ ДУШІ БОРЦІВ ЗА ВОЛЮ

Олександр СТЕПАНЧЕНКО,
голова Одеського обласного об’єднання ВУТ “Просвіта” ім. Т. Шевченка

“Ніколи, може, за ціле існування української нації не було більшої ненависті і підозріння до кожного, хто має українську кров, як тепер”, — так свого часу писав великий українець одесит Юрій Липа. Ці слова цілком відповідають сучасному ставленню до всіх патріотів України в Одесі.

Як відомо нашим читачам, 22 вересня 2008 року біля приміщення одеської “Просвіти” відбулася акція проросійських шовіністичних організацій “Форпост” і “Родіна”. Це була чергова спроба залякати, придушити організований український рух на Одещині. Міліція, яка прибула через півгодини після початку, лише взяла “пояснення” в організаторів провокаційного заходу.

Заяву обласної “Просвіти” наступного дня оприлюднили в засобах масової інформації України, але жоден орган державної влади так і не спромігся пояснити, чому в центрі українського міста відбуваються події, характерні для Німеччини тридцятих років.

Цікавою була реакція на події біля “Просвіти” деяких ЗМІ. Наприклад, офіційний орган обласної організації Партії реґіонів “Региональный вестник” відгукнувся статтею “Прививка от бешенства”, в якій, зокрема, сказано наступне (мовою оригіналу): “Одесситы решили излечиться от гнойной опухоли, предложив “просвитянам” из общества “Просвита” убираться со своими фашистскими идеями восвояси. Существование “Просвиты” в Одессе воспринимается как особое богохульство: офис гнойной опухоли находится на улице Пушкинской, недалеко от музея Пушкина и памятников Пушкину. Хуторянские “гэканья” и источник опасной заразы по соседству с памятью мирового гения — для интернациональной Одессы это болезнь и позор”. Ось такі пасажі дозволив офіційний орган партії, що претендує на роль сили, яка “об’єднає всю Україну”.

Але були й інші відгуки: “Вся в рушниках світлиця, на чільній стіні — Тарас Шевченко, Мамай з бандурою, прапор найстарішої української громадської організації. Це одеська “Просвіта”. Тут живе дух України. Його намагалися знищити, відколи постали козацькі запороги в обороні народу. Його прагнуть знищити й тепер, щоб зникло навіки навіть само слово українець. Та незримо витають тут душі борців за волю, за самостійну соборну державу, душі героїв-лицарів національно-визвольних змагань. Тут українське слово — частка душі народу, без якої він не може повноцінно існувати, дивоцвітно квітує усіма барвами. Й оживає сама історія — правдива та не поганьблена брехнею й духовним злодійством. Сюди приходять, наче на прощу, бо дедалі менше лишається таких місць, де можна рідною мовою говорити про свою любов до українського, де можна повеличати своїх героїв і віддати шану їхній боротьбі та їхній мужності” (газета “Чорноморські новини” № 111—112).

Українці Одещини, громадські організації, політичні партії національно-патріотичного спрямування у своїх зверненнях висловили повну підтримку “Просвіті”, і це знак того, що в Одесі маємо надійне підґрунтя для подальшої роботи.

ЛИСТКИ ІЗ КОРЕНЯ ОДНОГО

Надія ПАКУЛЬКО,
заслужена журналістка України, просвітянка

У реконструйованому Народному домі, що у Хмельницькому, буде відкрито музей старожитностей. Сьогодні члени правління міського об’єднання “Просвіти” збирають експонати для майбутніх експозицій. Нещодавно відбулася презентація першої з них під назвою “Українська родина”.

Як зазначила господиня Народного дому, голова міського об’єднання “Просвіти” Зоя Діденко, ця експозиція — вічно живий національний дух. Із хвилюванням розглядаємо фотографії наших дідів і прадідів.

“Ми навмисне не підписували світлини, — говорить Зоя Олександрівна. — Уся експозиція цих давніх чорно-білих, пожовклих від часу знімків — це збірний образ української родини. Їхні обличчя — добрі погляди предків, спрямовані у наше сьогодення”.

Окремим фотографіям уже понад сто років. Їх дістали зі скрині онуки та правнуки разом із вишитими рушниками, сорочками, оберегами, ляльками тернoвими хустинами та багатьма іншими раритетами, аби відтепер все це стало надбанням нащадків. Бо у Народний дім, цей храм українського духу, — може зайти кожен охочий, щоб по-справжньому відчути українську сутність, свою причетність до родоводу, у якому всі листки з одного кореня.

Після реконструкції, яка витримана у народному стилі, тут стало значно просторіше, затишніше і світліше, — відзначив Хмельницький міський голова Сергій Мельник. Він справедливо вважає Народний дім справжнім осередком українства у місті. Найщиріші слова подяки звучали й на адресу тих, хто виконував оздоблювальні роботи, спонсорів: Миколи Дудка, Олександра Шпака, Миколи Малого, Володимира Долгова, Анатолія Вітюка та інших.

Відкриття експозиції “Українська родина” не означає, що вона завершена. “Це лише початок, — стверджує Зоя Олександрівна. — Надалі ми плануємо поповнювати експозицію новими реставрованими і нереставрованими знімками”. Вона попросила всіх присутніх не тримати старовинні світлини вдома, якщо такі є, а приносити їх до музею Народного дому. Місця вистачить. Хай дивляться на них люди.

ПІСНЯ ОБ’ЄДНАЛА ЛЬВІВЩИНУ ТА КРИМ

Ольга БАБСЬКА,
керівник і диригент народного хору “Просвіта”, м. Червоноград Львівської області

У Севастополі вчетверте відбувся VII Всеукраїнський фестиваль хорових колективів “Моя співоча Україна”, і на запрошення організаторів і засновників фестивалю Т. Маслової та В. Медведя завітав Червоноградський народний хор “Просвіта”. Знали, як чекають підтримки українці Севастополя, тож із радістю їхали на свято.

Севастополь — місто суперечностей. На центральному бульварі — пам’ятник Катерині II, а на околиці, високо над морем, — Сагайдачному. Дехто святкує день російського прапора, активісти з партії “Батьківщина” на чолі з Дмитром Вітвицьким встановлюють Державний прапор України та прапор БЮТ на найвищій вершині Кримських гір.

Однак коли на початку святкування в театрі ім. А. Луначарського під звуки військового оркестру, що виконував гімн України, встала переповнена зала і люди заспівали “Ще не вмерла Україна”, то ми з Миколою Березовським зраділи, що приїхали на урочистості.

Так, справді контрасти. Спершу виступи В. Куніцина, М. Суворова, представників флоту РФ. Потім — Миколи Куліша, заступника головнокомандувача Чорноморського флоту України, який завершив виступ словами: “Слава Україні!” І зал відповів: “Героям Слава!”

“Де ми? В Червонограді? — подумала. — Ні, в Севастополі!” Ледве стримали сльози радості від виступу севастопольської школярки Юлії Клівіної:

— Я рада, що можу вчитися рідною мовою, бути частинкою мого народу.

А біля пам’ятника Тарасу Шевченкові звучав гімн України у виконанні військово-морського духового оркестру і хору “Просвіта”.

Квіти до пам’ятника поклали представники адміністрації Гагарінського району Севастополя, громадських організацій, партій, мешканці міста, військові. Над містом лунало могутнє “Реве та стогне”, “Чом, земле моя”, “Пісня про мову”. Люди, знайомі з попередніх візитів, вітали нас. Свято минуло, але радісні миті житимуть у душі ще довго.

На фестивалі співали пісню-візитівку ”Місто шахтарське моє”, її автори Дмитро Горішний і Зіновій Лис. Зал відкритого театру був переповнений. Зустрічали нас оплесками, вигуками “Браво!” Закінчили фестиваль веселими українськими піснями та бажали “Многая літа” всій Україні.

Давали концерт й у військово-морському інституті імені П. Нахімова. Теплий прийом, вдячні оплески курсантів. І сьогодні радісно від їхніх усмішок.

Відспівали службу Божу в церкві Успіння Пресвятої Богородиці. Там ми співаємо щоразу, коли приїздимо. Там наші люди, наш священик. І знову різкий контраст — золотоверхі собори Московського патріархату і маленька греко-католицька капличка. Але наспівана нашими молитвами й піснями, вона цього дня піднялася над золотими банями чужомовного храму. І рушничок, який ми подарували, стане надійним містком між Львівщиною і Кримом.

Ми відвідали концерт хору Григорія Верьовки, подивилися “Кінець Трої” у Херсонесі на руїнах амфітеатру.

Насамкінець — двогодинний концерт в електричці “Севастополь—Сімферополь”. Пасажири ввімкнули свої мобільні телефони і казали друзям: “Послушайте, как поют!” Бажали нам здоров’я, успіхів, запрошували приїжджати ще.

ДОСВІД МИНУЛОГО — ДЛЯ МАЙБУТТЯ

Анатолій ЗБОРОВСЬКИЙ,
м. Ірпінь, Київська обл.

Нещодавно в Луцьку вийшли друком матеріали II Міжнародної науково-практичної конференції аспірантів і студентів “Волинь очима молодих науковців: минуле, сучасне, майбутнє”, яка відбулася у Волинському національному університеті імені Лесі Українки.

Молоді науковці розглянули різноманітні аспекти життя Волині, зокрема й діяльності “Просвіти”.

Аспірант Київського національного університету імені Тараса Шевченка Т. Сладковська виступила з дослідженням “Аспекти діяльності “Просвіт” Східної Волині 1917—1922 років”. Вона, зокрема, зазначає: “Станом на 1 січня 1921 року в одному лише Житомирському повіті зареєстровано 147 “Просвіт” (їхня загальна кількість на території України в цей час сягає близько 10 000, тобто від 700 до 1000 на кожну губернію, хоч точного обліку цих установ нема)”. Дослідниця наголошує, що зосередженість “Просвіт” на справі розбудови української державності зумовлює особливу актуальність вивчення їхнього досвіду.

Кандидат історичних наук М. Філіпович з Волинського національного університету імені Лесі Українки у статті “Громадське дитя Волинського воєводства у пресі” звертає увагу на висвітлення діяльності “Просвіт” у періодичних виданнях. Низка газет краю розповідала про роботу “Просвіти” та її секцій: музично-драматичної, культурно-організаційної, благодійної тощо.

Орган театральної комісії Головного відділу “Просвіти” у Львові “Аматорський театр” друкував п’єси, призначені для постановки аматорських просвітянських театрів, давав відповідні рекомендації.

Матірне товариство “Просвіта” у Львові — “Народна Просвіта” видавало календарі-альманахи. Крім загальних публікацій, там подавали інформацію про те, де і в яких виданнях ішлося про товариство “Просвіта” та його філії протягом року. З 1923-го тут публікували звіти про розвиток просвітянських організацій на Волині. Відомості про українське релігійне життя в Луцьку й повіті та роль, яку відігравало товариство “Просвіта” у процесі українізації церкви, містять видання “Духовний сіяч” і “На варті”. Орган проводу українських націоналістів “Розбудова нації” приділяв чималу увагу розвитку просвітницьких організацій.

Тож наукова молодь вивчає досвід минулого, щоб знати й пам’ятати про зусилля своїх попередників на шляху до українського державотворення.

ПОВЕРНЕМО ІЗ ЗАБУТТЯ

Зоя ДІДЕНКО,
м. Хмельницький

Розбудова Української демократичної держави відкрила для нас можливість науково дослідити власну історію й повернути з небуття імена визначних людей.

До 140-річчя Всеукраїнського товариства “Просвіта” ім. Тараса Шевченка та відновлення історичної правди правління Хмельницького міського об’єднання одностайно схвалило звернення до Хмельницького міського голови Сергія Мельника про найменування чи перейменування однієї з вулиць мікрорайону Лезневе на честь Костянтина Федоровича Місевича, нашого знаменитого земляка-просвітянина.

Тут на початку XX століття жив, навчався і працював К. Місевич, керівник “Просвіти” колишнього села Лезневе, громадсько-політичний діяч, депутат Центральної Ради від Проскурівського повіту. У світі Костянтин Місевич відомий також як український бандурист і майстер бандури. Бандуру, яку він виготовив, зберігають у Кременецькому краєзнавчому музеї.

Волиняни свято бережуть пам’ять про легендарного бандуриста, нашого славного земляка, подолянина Костянтина Місевича. Його іменем названо Школу кобзарського мистецтва у Нью-Йорку.

● **ДО 140-РІЧЧЯ “ПРОСВІТИ”**

ГУРТУЄМО ПАТРІОТІВ

Тернистий шлях пройшла Миколаївська “Просвіта”. Покликане до життя й діяльності духовною потребою українського народу відродитися в пісні, культурі, традиціях і звичаях, Товариство діяло всупереч владним заборонам. Організатори Товариства вірили у творчі сили рідного народу, в його майбутнє, в його право мати національну державу, як і належить великим націям.

Тричі відродившись із небуття — 1907, 1917 і 1989 років, Миколаївська “Просвіта” успішно діє, продовжуючи славні традиції попередників.

2007 року урочисто відзначили 100-річчя створення “Просвіти” на Миколаївщині. В обласному інституті післядипломної педагогічної освіти пройшли Аркасівські читання освітян, присвячені цій визначній події. Організатори заходу запросили просвітян Миколаївщини та тих, хто непохитно стоїть на засадах утвердження та розбудови української державності, культури, історії, мови. Присутні хвилиною мовчання вшанували пам’ять Василя Сліпця — одного з перших активістів “Просвіти”.

Урочистості з нагоди 100-річчя Товариства відбулися в Українському академічному театрі драми та музичної комедії за присутності представників “Просвіти” з багатьох реґіонів, влади, партій, рухів, громад, організацій.

Організаційні збори Миколаївської “Просвіти” відбулися 25 лютого 1907 р. після панахиди по Тарасові Шевченку. З промовою про завдання й проблеми розвитку української культури, освіти, мови виступив Микола Аркас, композитор та історик, ініціатор створення Товариства, його рушій та меценат. У Статуті зазначалось, що “Товариство має на меті допомогти розвоєві української культури і просвіті українського народу його рідною мовою”.

Наприкінці 1907 р. у “Просвіті” було 180 членів різних станів і національностей. Працювали секції, які влаштовували лекції, вистави, концерти, вечори пам’яті Т. Шевченка, популяризували українські газети, книжки, діяла перша українська бібліотека-читальня, великий хор, оркестр. По суботах проводили літературно-музичні, сімейні, наукові вечори. М. Аркас написав першу популярну “Історію України-Русі”, першу оперу за поемою Тараса Шевченка “Катерина”, організував, усупереч заборонам, першу на півдні України початкову українську школу в Богданівці, згодом — у Христофорівці (через два роки їх заборонили). Товариство виступало з вимогами відновлення освіти українською мовою. Після смерті М. Аркаса (13 березня 1909 р.) Товариство продовжило роботу. 1910 року було проведено 16 літературно-мистецьких вечорів, поставлено 65 п’єс. Приблизно стільки — наступного року. У роки війни влаштовували концерти в шпиталях.

Після Лютневої революції осередки “Просвіти” з’явилися в Єланці, Снігурівці, Лисій Горі, Софіївці, Макіївці, інших селах. Товариство підтримало Українську революцію й Центральну Раду. На з’їзд “Просвіти” Миколаївщини 8—11 вересня 1917 року приїхали представники організації з Висунська, Березнегуватого, Нового Бугу тощо. Зі встановленням радянської влади роботу “Просвіти” було обмежено, 1924 року — ліквідовано як осередок “українського буржуазного націоналізму”. Згодом активних просвітян репресували, засудили або розстріляли.

Виступає Надія Огренич

Роботу аркасівської “Просвіти” у Миколаєві та області відновили 1989 року після установчого з’їзду “Просвіти” у Києві, де були й делегати з Миколаївщини. Першим головою став письменник В. Бойченко, потім інженер В. Сліпець, викладач С. Загородній.

Нині товариство очолює Надія Огренич, кандидат педагогічних наук, доцент, директор інституту післядипломної педагогічної освіти, заслужений працівник освіти України. Головні напрями роботи — популяризація української культури, мови, книжок, преси, відновлення діяльності українських шкіл та дитячих садків, боротьба за повернення вищої освіти українською мовою, проведення лекцій, зокрема в армії, підтримка українських народних та естрадних колективів, видання власної газети “Аркасівська вулиця”, участь у роботі над проектом “Закон про мови”, звернення до органів влади, підтримка патріотичних партій та рухів, організація курсів з вивчення рідної мови. 2001 року Миколаївська облдержадміністрація затвердила склад робочої групи з контролю за здійсненням обласної програми виконання Закону Української РСР “Про мови в Українській РСР”, співголова якої — Надія Огренич.

Ансамбль учнів Першої української гімназії

Найважливішу роль у консолідації суспільства відіграє мова. Саме мова завжди була основою духовного єднання людей у певну спільноту. Мова — явище водночас індивідуальне й соціальне, вона обслуговує кожну людину й суспільство. Спільна мова дає змогу сконцентрувати його інтелектуальний потенціал, що врешті-решт перетворюється на могутню рушійну силу.

“Імунна система” нашої суспільно-культурної організації зараз не в найкращій формі. Якщо українська мова зникне з ужитку на території, де живе титульна нація — українці, то більше ніколи не відродиться.

Надання Конституцією України українській мові статусу державної, на жаль, не розв’язує проблеми. Розкручують барабан зі старими проблемами, коли підвалини державотворення пафосно декларують у Конституції, пафосно озвучують деякі чиновники, а насправді залишаються на папері. Тим часом громадське життя будують за принципами рабського мислення з його критеріями та оцінками — маємо те, що маємо. Це глобальна проблема, над подоланням якої активно працює Миколаївське обласне об’єднання Всеукраїнського товариства “Просвіта” ім. Тараса Шевченка. Так, 2005 року, коли в Україні, зокрема в Миколаївській області, тривала кампанія зі збору підписів до референдуму з надання російській мові статусу другої державної, саме Миколаївська “Просвіта” звернулася до Президента та Генерального прокурора з проханням вжити заходів щодо ініціаторів проведення цієї акції. Миколаївське обласне об’єднання організувало пікетування на головній площі міста проти узаконення двомовності.

Багато сил доклала “Просвіта”, щоб у Миколаєві відбудувати український театр, який протягом 10 років не працював (у місті діяв лише російський).

Але найбільше зусиль докладено до відродження українських шкіл. Особливо відзначились директор Миколаївського муніципального колегіуму Сергій Січко, директор загальноосвітньої школи № 1 імені О. Ольжича Олег Матіюк, директор Першої української гімназії ім. Миколи Аркаса Сергій Бережний. Так, для вшанування пам’яті видатного земляка Миколи Аркаса в гімназії встановлено його скульптуру, в музеї історії закладу створено тематичну експозицію, присвячену життю і творчості родини Аркасів. Здійснюється співпраця з Христофорівською ЗОШ Баштанського району Миколаївської області. Найкращі учні-старшокласники одержують грошову премію імені Миколи Аркаса. З 1 грудня 1998 року на честь п’ятої річниці закладу започаткували газету “Гімназійна родина”, на шпальтах якої розміщують літературну “пробу пера” гімназистів.

У більшості навчальних закладів і бібліотек Миколаївщини щорічно відбуваються Аркасівські читання, проводять заходи, присвячені Дню української писемності та мови, видають методичні рекомендації щодо проведення Міжнародного конкурсу знавців української мови ім. Петра Яцика, у квітні проходить фестиваль учнівської творчості “Таланти твої, Миколаївщино”, присвячений Шевченківським дням, а в березні — вшанування пам’яті Тараса Шевченка.

Миколаївське обласне об’єднання ВУТ “Просвіта” ім. Тараса Шевченка систематично працює над створенням первинних осередків “Просвіти”: у миколаївських ВНЗ і бібліотеках.

Плідно працюють первинні осередки в Новобузькому районі (голова В. Галущенко), в Миколаєві (голова Л. Цуркан).

Керівникові осередку “Просвіти” Корабельного району Миколаєва Олегові Матіюку вдалося організувати первинні осередки на всіх великих підприємствах району й залучити до активної діяльності керівників різних рангів. Просвітяни Корабельного району щороку передплачують газету “Слово Просвіти” для всіх навчальних закладів району.

Обласна “Просвіта” спільно з обласним науково-методичним центром народної творчості та культурно-освітньої роботи традиційно проводить Всеукраїнський фестиваль театрального мистецтва “Від Гіпанісу до Борисфену”, фестиваль кобзарського мистецтва, конкурс юних поетів і читців “Україна — гордість моя”, бере участь у просвітницьких Різдвяних вечорах. Бузька народна капела “Кобзарський передзвін” присутня на всіх цих заходах.

Навчальні заклади й культурні установи отримують у подарунок комплекти навчальних, науково-популярних і художніх книг, а також компакт-дисків видавництва “Просвіти”. Такі видання вручають переможцям творчих та інтелектуальних змагань.

2000 року Миколаївське обласне об’єднання ВУТ “Просвіта” ім. Тараса Шевченка заснувало щомісячну газету “Аркасівська вулиця”, на шпальтах якої з’являються цікаві матеріали з української науки, освіти, культури, художні твори митців Миколаївщини, корисні поради керівникам освітніх закладів з організації та проведення державних свят.

Одне з головних завдань Миколаївського обласного об’єднання — вшанування видатних українських діячів. Зокрема, Товариство виступило з ініціативою встановлення у м. Первомайську погруддя письменника, режисера, кіноактора Миколи Вінграновського.

Слова Ліни Костенко “Лиш храм збудуй, а люди в нього прийдуть” — наша духовна позиція. “Просвіта” — один із найкращих і найстаріших українських проектів, і люди, що стояли біля його витоків, плекали не лише наукове, літературне, музичне й освітянське об’єднання, а й політичне.

Навколо обласного об’єднання гуртуються всі члени Товариства та його симпатики. Вони усвідомлюють, що втратити слово — це втратити культуру, традиції, тобто позбутися того, що виокремлює націю.

“Просвіта” завше стояла вище дріб’язкових чвар і виховувала та продовжує виховувати сотні тисяч українських патріотів, вірних і мудрих, сумлінних і працьовитих.

Прес-служба
Миколаївського ОО
ВУТ “Просвіта”
ім. Т. Шевченка

ПРЕДСТАВНИКИ НАРОДУ — ПРОТИ НАРОДУ?

Група депутатів Олексієво-Дружківської селищної ради, що на Донеччині, відмовила громадським організаціям і громадянам у проханні назвати одну з вулиць селища ім’ям відомого правозахисника, дисидента, співзасновника Української Гельсінкської групи Олекси Тихого. Мотивація була приголомшлива: “А что он сделал для поселка?”

Після цього відбулося зібрання громадян вулиці Тухачевського селища Олексієво-Дружківки, яку й хотіли перейменувати. Мешканці більшістю голосів ухвалили резолюцію, згідно з якою вони вважають, що перейменування їхньої вулиці допомагатиме підростаючому поколінню краще пізнати історію та відіграватиме виховну роль. Називаючи вулицю ім’ям видатного земляка, вони хочуть увічнити пам’ять про нього.

На наступній сесії секретар селищної ради Тетяна Шаповалова розповіла про це зібрання і про звернення до депутатів Почесного громадянина міста Миколи Янка, в якого колись навчався Олекса Тихий. Про Олексу М. Янко зокрема пише: “Тихий — це відблиск нашого народу, сміливий борець за його долю й культуру. Подібно до того, як його героїчний прославлений брат Микола Носуля ціною свого життя дав можливість друзям-солдатам переможно йти вперед, так і Олекса Тихий віддав своє молоде життя за долю народу, його переможний рух до створення незалежної України. Підтримую рішення жителів вулиці Тухачевського”.

Але навіть після цього 12 депутатів із 19 проголосували проти перейменування. Отже, думка народу для них ніщо. Тож чию волю вони виконують?

Інф.

"Дуже важливо, щоб сучасна молодь вивчала і знала історію власного народу".

БУДІЙ АДРІАН КАЩЕНКО

Анатолій ЗБОРОВСЬКИЙ,
м. Ірпінь Київської обл.

У жовтні виповнилося 150 років з дня народження видатного українського письменника, просвітянина й етнографа Адріана Кащенка.

Він народився на хуторі Веселий (нині селище міського типу Веселе Запорізької області) в багатодітній родині дрібномаєтних дворян козацького походження. А. Кащенко згадував про своє дитинство: "У перші роки біля мене не було такої людини, щоб пораяла мені прочитати історію моєї батьківщини — України, та дізнатися, хто я сам; у гімназії, звичайно, навіть не натякали про це, і я, разом із Семеном, найбільше читав оповідання Майн Ріда та Фенімора Купера; в хаті батьків теж не було нічого, що б надало мені національної свідомості. Навпаки, розмовляти в присутності батьків "по-мужичому", себто по-українському, мені суворо забороняли, мати ж, кажучи що-небудь про селян, не тільки з презирством називала їх хохлами, а ще й неодмінно до слова "хохол" додавала термін — "проклятий".

Але Адріан жив в Україні й серед українців. Він писав: "Відокремити мене від селян-українців в оселі батька було неможливо, й московська мова сходила в мене з уст лише до тої хвилини, доки я не вибігав за ґанок нашого будинку, бо за цим кордоном уже починалася Україна, й жодного московського слова там не вимовляли. Отож усі дитячі літа я пробув біля селян, часто бігав до їхніх хат, знав їхнє життя і злидні, розумів і любив правдиву й лагідну душу селян, й хоч вони були поспіль національно несвідомі, але деякі пісні й оповідання, разом із таємницею, що оповивала запорожця діда Охріма, й із словами лоцмана Харька уже трохи збудили в мені цікавість до історії Запорожжя й України".

А потім доля звела малого Адріана з культурним іноземцем: "На третій рік мого пробування в Катеринославі мене й Семена, на наше щастя, поставили на квартирі в німця. То була культурна людина, яка мала за обов'язок знати історію того народу, на землі якого жила, і через те в його шафі з книжками я випадково знайшов аж дві історії Малоросії — Маркевича та Бантиш-Каменського. Завдяки цьому випадку я в 12 років знав уже, що малороси — окремий народ, а Україна — поневолений край, спершу поляками, а далі Московщиною. Я вже захоплювався славою козацьких повстань і запорозьких походів, але ще не прилучав себе до малоросів і не почував, що слава України — то моя слава. Через це я хоч і цікавився життям і вчинками запорожців, але все-таки мене більше захоплювали пригоди з життя героїв Майн Ріда".

Про подальше національне пробудження Адріана Кащенка можна скласти уявлення, прочитавши його повість "Зоряно". Це виразно автобіографічний твір. Доля головного героя Андрія Будія повторює життєві перипетії самого автора (один із псевдонімів його — А. Будій). Письменник вважав своїм головним завданням будити національну свідомість українського народу, звідси й псевдонім.

Андрій Будій займається українською культурною діяльністю. Як і автор, він служить у війську, потім на залізниці. Як і в автора, у героя не склалося сімейне життя. Кащенко пише про гімназійні роки Будія: "Прочитавши, одначе, "Тараса Бульбу" Гоголя та "Богдана Хмельницького" Костомарова, він почув у собі голос, який сказав йому, що він українець. Прочитавши ж надалі "Кобзар" Шевченка, він, невважаючи на те, що багато дечого у ньому не зрозумів, полюбив українську мову і почав шукати, а коли траплялися гроші, то й купувати по книгарнях українські книжки і навіть почав складати українською мовою вірші, хоч ті вірші й були зовсім нікчемні через недоладне знання мови".

В армії Будій розмовляв українською мовою з солдатами-українцями й записав від них чимало народних оповідань, переказів і казок.

Те саме можна сказати й про автора.

У повісті "Зоряно" А. Кащенко описує розвиток національного руху в Україні на початку XX століття: "По українських городах з-поміж дрібної інтелігенції складалися невеликі гуртки свідомих українців, виникаючи невідомо звідки і так непомітно, як непомітно виникають на небі зірки після заходу літнього сонця. Коли б у ті часи хто-небудь схотів відшукати тих, хто підтримував і направляв український рух, хто агітував поміж молоддю і працював над побільшенням українських гуртків, той не знайшов би таких людей. Рух виникав і ширився не через агітаторів — його піднімало народне почуття, яке, здавалося, хвилювалося у повітрі і з повітрям же увіходило в душі людей, змінюючись там коханням до рідної землі й до волі. Гуртки свідомих українців у ті часи не мали ще проміж себе зв'язку, не мали здебільшого й керманичів, але хоч помацки — все ж таки всі вони прямували до однієї мети: до розвитку поміж суспільством народної української свідомості. Як хвилі бурхливого моря розбігаються далеко від того місця, по якому пробіг вихор, так і хвилі українського руху розбігалися з осередку України, Києва..."

Доля Андрія Будія драматична — він, з огляду на немолодий вік, відмовляється від коханої дівчини. Але повість "Зоряно" завершується оптимістично — українські гуртки об'єднуються у "Просвіту".

Адріан Кащенко працював контролером у залізничному відомстві спочатку в Катеринославі (1888 року після смерті матері взяв на утримання батька, який на той час розорився, і доглядав до смерті), потім у Пермі, Санкт-Петербурзі, Туапсе. У Санкт-Петербурзі Кащенко брав участь у роботі Благодійного товариства імені Тараса Григоровича Шевченка. Адріан Кащенко завідував складом і розсилкою літератури, а також усіма фінансовими справами. У Туапсе Кащенко виписав українські книжки для Варварської виноградарської школи, майже 70 відсотків учнів якої були українці, брав участь у відзначенні 100-річчя Кобзаря.

Мабуть, згадавши, як у дитинстві захоплювався творами Майн Ріда і Фенімора Купера, Кащенко починає писати оповідання й повісті з історії українського козацтва. Спочатку їх не хотіли видавати, але згодом, в умовах активізації національного руху в Україні, ці гостросюжетні твори стали дуже популярними.

На початку літа 1914 року Адріан Феофанович переїхав у Катеринослав. Якось до нього завітала мануїлівська "Просвіта" з хором. Співали колядок і народних пісень, а він, старий, витирав сльози.

На прохання земляків Адріан Кащенко очолив катеринославську "Просвіту". Він, зокрема, видав спеціальну брошуру "Як і для чого ми уряджаємо "Просвіти", де в белетризованій формі розповідається про розмаїту діяльність товариства, про потребу закласти його осередки на селі. На добре відомому матеріалі, використовуючи раніше зроблене, А. Кащенко видав п'єсу "Напровесні". Це драма з життя "Просвіти". "Напровесні" — найвище досягнення в творчому доробку Кащенка-драматурга.

1917 року письменник заснував "Українське видавництво А. Кащенка в Катеринославі", де друкував власні твори. У спадщині письменника — історичні повісті й оповідання, історична та історико-географічна публіцистика, проза на сучасну тематику, драматургія й поезія.

Наприкінці 1918 року Адріан Кащенко помер. Могила письменника не збереглася. Доля впорядкованого 1921 року П. Єфремовим шеститомного зібрання творів Кащенка невідома. Особистого архіву письменника та його листування не знайдено.

Твори Адріана Кащенка передавали у Галичині й діаспорі.

Ще за життя письменника майже весь наклад його книжки "Оповідання про славне Військо Запорозьке низове" спалили денікінці. Комуністична влада вилучила з бібліотек усі книжки письменника. До 1989 року жодного його твору в Україні не було опубліковано. 1932 року "Літературна газета" закликала викрити і викоренити "традиції контрреволюційної кащенківщини". Це не випадково. Володимир Сосюра згадував, що пішов в українське військо під впливом Гоголя і Кащенка.

В Українській радянській енциклопедії Адріана Кащенка обізвали буржуазно-націоналістичним письменником. Він рано зацікавився питаннями соціальної справедливості: "З юнацьких літ мене цікавило, чому це люди ніяк не впорядкуються, щоб усі однаково добре жили й усім було вільно, як-от у наших запорожців, що не мали ні панів, ні мужиків, ні старців, ні дуків".

А ці рядки Адріана Кащенка ніби про сучасну Україну: "Загадкою здавалося мені й те, що вибірна запорозька старшина могла керувати завзятими, волелюбними й запеклими козаками, хоч і сама бутність її на урядових посадах цілком залежала від волі січового товариства, наші ж сучасні урядовці не здатні забезпечити спокій серед громадянства та здобути його прихильність, бодай і мають необмежену владу й повну незалежність од тих, ким керують".

ВШАНУВАЛИ ПАМ'ЯТЬ АЛЛИ ГОРСЬКОЇ В ДОНЕЦЬКУ

Марія ОЛІЙНИК,
м. Донецьк

У школі № 5 Ворошиловського району Донецька відбулась урочиста лінійка, присвячена 79-й річниці з дня народження громадської діячки, видатної художниці й палкої патріотки України Алли Горської. У заході взяли участь учні, вчителі та гості, серед яких Ірина Вовк, завідувач сектору управління освіти і науки Донецької обласної державної адміністрації, Вікторія Лаврінович, головний спеціаліст управління освіти і науки Донецької міської ради, Інна Бучек, заступник голови Ворошиловської районної в м. Донецьку ради, Ліна Черкасова, заступник начальника Ворошиловського районного відділу освіти м. Донецька та інші.

Відкрила лінійку директор школи Ганна Сорокіна. Вона наголосила, що ця школа унікальна тим, що її оздоблювали в 1965—1966 роках мозаїчним панно група художників під керівництвом Алли Горської, Віктора Зарецького, Григорія Синиці.

Для увічнення імені художниці адміністрація навчального закладу, педагогічний колектив, влада та громадськість пропонує присвоїти школі ім'я Алли Горської, відкрити меморіальну дошку й музейну кімнату та взяти на облік як пам'ятку архітектури. Урочисте вшанування пам'яті Алли Горської слід зробити традиційним.

Учитель історії школи Ганна Запорожець повідомила, що учні вже досліджують життєвий і творчий шлях художниці, зокрема в МАН.

До річного плану школи включено виховні заходи, спрямовані на досконале вивчення творчої спадщини митця, зокрема дев'яти мозаїчних панно на школі.

Заступник голови Донецького обласного об'єднання Всеукраїнського товариства "Просвіта" ім. Тараса Шевченка Марія Олійник передала вітання і висловила глибоку повагу всім, хто береже і пам'ятає Аллу Горську, від її сина Олексія Зарецького. Вона запропонувала створити на базі школи пошукову групу ентузіастів з учителів та учнів, щоб глибше вивчити подвижницьке життя художниці й подарувала школі фільм про неї режисера Олени Левченко. 2009 року варто провести першу Всеукраїнську конференцію до 80-річчя з дня народження Алли Горської.

Інна Бучек подякувала за проведену роботу й наголосила, що дуже важливо, щоб сучасна молодь вивчала і знала історію власного народу. Однокласник й однокурсник Алли Горської художник Юрій Можчіль поділився спогадами про її талант та лідерські здібності.

На закінчення заходу пролунав вірш Василя Стуса "Ярій, душе, ярій". Найкращі учні школи поклали квіти до проекту меморіальної дошки Алли Горської скульптора Юрія Балдіна, яку незабаром встановлять біля входу в школу.

Директор школи показала учасникам урочистої лінійки стенди в меморіальній кімнаті Алли Горської.

Духовна українська спільнота на Донеччині після всеукраїнських конференцій, присвячених землякам Василеві Стусу, Микиті Шаповалу, Олексі Тихому вшанувала пам'ять Алли Горської.

УСМІХНІТЬСЯ ВРАНЦІ

Ігор СТРАТІЙ,
редактор передачі
“Від суботи до суботи”

Улюблениці багатьох поколінь наших слухачів, найкумедніші передачі Українського радіо, постійній розрадниці, веселунці й пустунці, розважальній програмі “Від суботи до суботи” виповнюється 40 років.

Лариса Недін та Ігор Стратій

Будьмо відверті: досить поважний вік, а якщо серйозніше, то, мабуть, уже й не існує такої “довгожительки” ефіру, яка десятки років радувала б нас неповторністю, вишуканістю і витонченістю у царині гумору й пісні.

Попри це щосуботи, як завжди, о 9-й 05 лунають її позивні. І ми знову поринаємо у дивовижний світ дотепного слова, музики, як наприкінці минулого тисячоліття.

Фундаторові й керманичу Григорієві Мельнику першому прийшла ідея тримати нас усіх в очікуванні суботи на хвилі Першого Національного. До нього долучилися Людмила Онищенко, Інна Цацко, Неля Романченко, Віктор Герасимов, Володимир Бохонко, Юрій Дзюба.

Програма “Від суботи до суботи”— постановочна, тому щоб гумор іскрився багатогранно й неповторно, з перших днів її заснування до роботи в студії залучили найкращих артистів: Юрія Шумського, Миколу Яковченка, Степана Олексенка, Анатолія Пазенка, Ірину Дука, Зою Віхарєву, Наталію Лотоцьку, Інну Єрмоленко.

За справу відразу взялися незабутні гумористи: Андрій Сова, Павло Глазовий. Тепер їхні виступи й гуморески — вже “золотий фонд”, яким користуватимуться і наші правнуки.

Від дня створення нашої передачі її позивні звучали в ефірі понад 2 000 разів. Довжина плівки, яку використали, майже дорівнює величині цього числа в кілометрах.

У наших випусках із задоволенням беруть участь сміхотворці Анатолій Паламаренко, Неоніла Крюкова, Анатолій Литвинов, Євген Дудар, Гриць Драпак, Анатолій Демчук, Ігор Чепіль, Віталій Краснюк і багато інших майстрів художнього слова й української естради. Варто згадати й естрадних виконавців і гостей програми: поетів, народних артистів України Вадима Крищенка й Андрія Демиденка, Миколу Луківа, заслуженого діяча мистецтв України Степана Галябарду, композиторів Олександра Злотника, В’ячеслава Корепанова, Ігоря Поклада, Олександра Бурміцького, Остапа Гавриша, Мар’яна Гаденка, Геннадія Татарченка, які створювали й створюють музику для знаних в Україні співаків Миколи Кондратюка, Костянтина Огнєвого, Дмитра Гнатюка, Назарія Яремчука, Миколи Гнатюка, Софії Ротару, Василя Зінкевича, Лілії Сандулеси, Алли Кудлай, Віктора Павлика та багатьох інших.

І сьогодні новий колектив програми використовує традиції в роботі над черговим випуском. Редактор Ігор Стратій, режисер-постановник Зінаїда Журавльова, звукооператори Марія Коваль, Надія Щенникова і Тетяна Сахно разом з ведучими заслуженою артисткою України Ларисою Недін та народним артистом України Олександром Сафоновим намагаються щосуботи створювати у ваших оселях невеличке свято, щоб чудовий настрій не полишав вас цілісінький тиждень.

Актори київських театрів поспішають на запис до студії, на Хрещатик, 26, щоб поринути в особливу атмосферу творчості, порозуміння і натхнення. Тут можна побачити народну артистку України Тамару Стратієнко, заслужених артистів України Леоніда Марченка, В’ячеслава Сланка, артистів В’ячеслава Глущенка, Олену Фещенко, Василя Довжика і багатьох інших.

Нам телефонують, пишуть. Цікаві пропозиції, гуморески, анекдоти, дотепи і жарти ми залюбки використовуємо в нашій передачі.

Тож запрошуємо вас, шановні, на свято — гала-концерт за участю найкращих майстрів естради, гумору і сатири, що відбудеться 19 жовтня у великому залі Київської консерваторії ім. П. Чайковського.

СВОБОДА СЛОВА ПО-НОВОМИРГОРОДСЬКИ

Продовження. Поч. на с. 1

ди Леонід Орлов від БЮТ вирізняється людяністю, простотою й аналітичністю мислення, тодішній голова райдержадміністрації Ольга Барвінок, керівник призову Майдану, до речі, колишній бухгалтер редакції, людина, яка добре знає колектив та історію газети. Нещодавно Ольгу Іванівну звільнили з посади, на думку начальника управління у справах преси й інформації облдержадміністрації Євгенії Шустер, не останню роль зіграв конфлікт з редакцією. Обласна влада, до речі, застерігала від аж такого загострення ситуації, закликаючи розв’язати проблему конструктивно.

То в чому ж проблема? Вона банальна: редактор виявився непокірним: не вміє вчасно поступитися, змовчати, не кажучи вже про те, щоб схилити голову і помастити перших осіб на сторінках газети “медом по губах”. А вже такі перли як квоти для депутатів для висловлення власної позиції викликають у нього відверте глузування. Ольга Іванівна, наприклад, з обуренням розповідала, що не встигли її ще призначити в. о. голови адміністрації, а Пісковий уже написав у газеті, який кабінет вона займатиме та на якому авто їздитиме. Важко пояснювати людині, що, мабуть, це цікавило читачів, а редактор має дбати передусім про них. Та й хіба є у цьому щось образливе?

У Леоніда Михайловича до Піскового претензії серйозніші: порушував фінансову дисципліну, узяв незаконно на роботу свого батька, вчасно не оформив права власності на приміщення редакції. Якщо й були фінансові порушення, то на це є інші установи. Що ж до приміщення, то тут керівництво ради саме мусило б підказати редакторові, як краще діяти на користь справи, а не передавати будинок напередодні роздержавлення “чужому дядькові”. Адже газета — це не лише редактор, а й своєрідний інтелектуальний і культурний центр району.

Зводили приміщення редакції на вулиці Леніна ще 1970 року господарським способом спеціально для редакції й друкарні. Тепер його з волі районної ради передали КП “Новомиргородський Новобуд”, якому редакція змушена була платити орендну плату. Після “ліквідаційного” рішення ради кілька кімнат у тому приміщенні залишилося за новою редакцією, чи то пак редакцією у новому складі, на всі інші знайшлися квартиранти. Якщо так триватиме, то звичне десятиліттями для новомиргородців приміщення редакції незабаром належатиме іншим власникам.

Тож тепер у Новомиргороді дві редакції: стара, що несподівано для себе знайшла притулок в офісі місцевого райкому Компартії (прихистили фактично колишні ідейні суперники), яка вперто продовжує видавати газету, оскаржувати в суді незаконність рішення ради і небезпідставно сподівається на підтримку земляків, і нова, яку очолює Юрій Стоянов, що, як і всі інші новоспечені працівники редакції, жодного дня в газеті не працював і має досить невиразне уявлення про журналістику.

Тож влада отримала те, що хотіла, — слухняного редактора і газету, яка до крихти друкуватиме всі “квоти” і, мабуть, не лише їх. Справжня ж редакція одержала жадану свободу, щоправда, без приміщення й майна. Тоді навіщо, панове керівники-демократи, забороняти друкарні друкувати нелюбе вам видання, блокувати рахунки, наказувати пошті не розносити його передплатникам?! Невже не можна було це “розлучення”, якщо воно було вкрай потрібним (хоч у перші дні здавалося, що від цього втратила редакція, але очевидно, що набагато більше втратила влада), здійснити цивілізовано, можливо, ставши зразком для інших? Адже такі події давно вже зріють у багатьох містах і містечках України...

КОЛЕКЦІЯ ІНАКОДУМСТВА

Євген БУКЕТ
Фото з сайту НаУКМА

“Український періодичний самвидав і неформальна преса 1964—1991 років”. Таку назву має виставка, що триває в Музеї української звитяги НаУКМА. В основі виставки — колекція журналіста Вахтанга Кіпіані та зібрання бібліотеки НаУКМА, окремі видання, що її передали на виставку Тарас Возняк, Йосиф Зісельс, Сергій Одарич, Олесь Пограничний та ін. На виставці представлено періодичний самвидав 1960–70-х років та неформальну пресу 1980-х—початку 90-х років, часописи, які видавали українці за кордоном.

Перші спроби зібрати зразки самвидаву та неформальної преси робили ще під час перебудови представники державних бібліотек, освітніх установ, приватні особи. Відомо і про стійкий інтерес до неформальних видань закордонних установ, зокрема, дослідницький відділ Радіо “Свобода” в Мюнхені, Бібліотеки Конґресу США у Вашингтоні, Української Пресової Агенції в Лондоні, архіву Бременського університету, Каліфорнійського університету в Берклі, Міжнародного інституту соціальної історії в Амстердамі тощо.

В Україні не було центрів, які спеціально займалися збиранням і дослідженням цього різновиду преси, тому український періодичний самвидав розсіяний по світу в десятках окремих колекцій. Найбільші — у ЦНБ ім. В. Вернадського, Архіві-музеї українського самвидаву “Смолоскип” та в колекції Вахтанга Кіпіані.

Цього року Наукова бібліотека НаУКМА виступила з ініціативою створити на своїй базі центр досліджень українського самвидаву і ввести спеціальні курси для студентів, охочих працювати над цією темою. Основою Могилянського зібрання може стати саме колекція Вахтанга Кіпіані, а першими фондами — експонати виставки. На це сподівається директор Наукової бібліотеки НаУКМА Тетяна Ярошенко.

Історія періодичного самвидаву в Україні починається у першій половині 1960-х. Рукописні та машинописні часописи й вісники були доволі поширеним явищем у студентських аудиторіях і колах інтелігенції під час хрущовської відлиги. Саме тоді виникає політичний самвидав, що став свідченням формування ідеології нового покоління борців за самостійну Україну. 1964 р. підпільна націоналістична організація “Український Національний Фронт” видала перше число машинописного журналу “Воля і Батьківщина” (до 1966 року вийшло друком 16 чисел). Згодом під егідою “Української загальнонародної організації” побачив світ журнал “Український вісник”. У січні 1970-го львівський журналіст В’ячеслав Чорновіл розпочав видання іншого “Українського вісника”, що став найвідомішим органом незалежного слова за радянських часів. Спогадами на відкритті виставки ділився, зокрема, Євген Сверстюк — редактор газети “Наша віра”, який відбув покарання за видання і розповсюдження газети. Попри арешти, періодичний самвидав продовжував виходити в 70-х роках. На виставці представлено 15 видань цього періоду.

У другій половині 80-х політична ситуація в СРСР змінилася. Перебудова створила умови, в яких запити до нової інформації значно перевищували запропоноване офіційною пресою. Водночас суворі покарання за інакодумство втратили невідворотність. Тож почали виходити численні видання неофіційної преси. Найбільшими центрами її виготовлення були Київ (близько 250 назв), Львів (понад 100 назв), Житомир, Луцьк, Дніпропетровськ, Одеса, Харків. Прикметно, що самвидав виходив і в маленьких містечках і навіть селах — Снігурівці на Миколаївщині, Куровичах на Львівщині, Тернах на Сумщині, Острові та Великих Бірках на Тернопільщині, Дубовому на Закарпатті, Родниковому та Новокльоновому в Криму. Друк здійснювали напівпідпільно.

Певні видання мали антирадянський характер, інші були новою для радянського простору формою свободи, що іноді межувала із самодіяльністю. На виставці представлено видання різних ступенів опозиційності — від видань РУХу та УГС до екологічних, гумористичних, еротичних газет. Також виставлено партійні, політичні видання та видання громадських організацій — Товариства Лева, “Меморіалу”, ТУМ; газети національних спільнот — євреїв, вірмен, кримських татар, культурологічні, музичні, літературно-мистецькі, фензіни; релігійні видання — УАПЦ, УГКЦ, протестантів, РПЦ, “білого братства”; дитячі, молодіжні та студентські листки, розважальні, комерційні газети, видання діаспори, могилянський самвидав.

Виставка триватиме до 25 листопада. Під час її роботи планують, зокрема, презентацію каталогу самвидавної та неформальної преси, Кривенківські читання, семінар для студентів-журналістів, вечір пам’яті Г. Політковської, презентацію книжки З. Антонюка, презентацію журналу “Ї”, вечір Харківської правозахисної групи, вечір “Коло Набоки”.

*“Білі коні несуть
Небесний візок
На вершечку лодії”.*

ВІТАЄМО УЧАСНИКІВ ДРУГОГО МІЖНАРОДНОГО ПИСЬМЕННИЦЬКОГО ФОРУМУ «СЛОВО БЕЗ КОРДОНІВ»!

У гості до українських літераторів прибули творчі побратими — найкращі письменники і перекладачі з 20 країн Європи й Азії

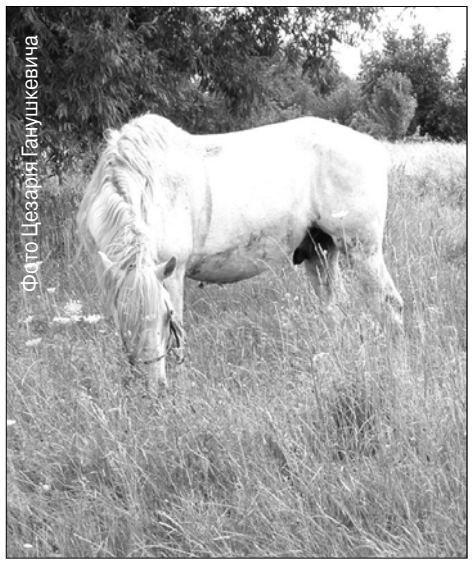
Фото Цезарія Ганушкевича

Марек ВАВЖКЕВИЧ
Республіка Польща

* * *

Фотографії оманливі. Моя мати
Ніколи не була такою старою.
Після мого сорокаріччя
Вона випереджала мене
Заледве на кілька місяців, —
Якщо не враховувати
Її доброту і мудрість.

Сьогодні мені, майже
сімдесятирічному,
Здається, коли дивлюся на мою
молоду матір,
Що вона старша від мене
Тільки на одну смерть.

Травень 2006 р.

* * *

З вірша постала
І у вірш обернешся
Хоча чигають на тебе
Безліч вмирущих поезій

Ти сама себе створила
Я творив інакшу
Аніж ти сама

Ти — інший вірш
Інший ніж ти
У своєму вірші
Інший ніж ти
У моєму вірші

А власне
Вони рівнозначні

Травень 2006 р.

**Переклад з польської
Анатолія ГЛУЩАКА**

Міколас КАРЧЯУСКАС
Литовська Республіка

МОТИВ СПЕКИ

І ліс без назви, і поляна.
На хати-вдови, на малі
Байдужно яблуні поглянуть —
На небі тиша й на землі.

Мов казка давня — ці тятиви,
Що натягнула їх трава,
На купині мітлиці сиві,
Птахи принишклі, дерева.

Почувши вітру шамотіння,
Криваво зацвіте пасльон,
Обвал землі у сновидінні
Їжак побачить під пеньком.

І знову тихо. Тільки скраю
Прадавніх гір — мій слід живий.
Пригасле сонечко сідає
На тихім крайчику Литви.

**Переклад з литовської
Дмитра ЧЕРЕДНИЧЕНКА**

Раде СІЛЯН
Республіка Македонія

З ЦИКЛУ “ГЛАСОВИ”

* * *

Наші тіла
Вроду ствердили
Таємниці удостовірили

Зерна разом із плевелами
На попіл і глину перетворені

Перехрестивши чола
У земляних ровах заснули

Широкою утробою
Ріки без притоків
Бистриною пливли

Під хмаровинням печальним
У невідомому напрямку
Не почувши “з Богом”

Без привидів
Без втоми ілюзіями
Сліпі воїни не наші поводирі

* * *

Через вершини і пагорби
Вічність долаючи
Перестрашені
Розспівані
і зморені
ношею
роки
нас перескакують

Білі коні несуть
Небесний візок
На вершечку лодії
Знамено розвівається

Від утроби гордовитої
Собаки плідні беруть
Дні — ночі
З нами змагаються

Роки перераховують
І нишком
Доки ранок не дізнався
Удачу підстерігають

* * *

Наші тіла
Реальні відбитки
Преображення проїздом
Голоси відлунюють

Сліди в сліди гірчать
Залишені на потім
Німо засвідчать
Наше існування

**Переклад з македонської
Любові ГОЛОТИ**

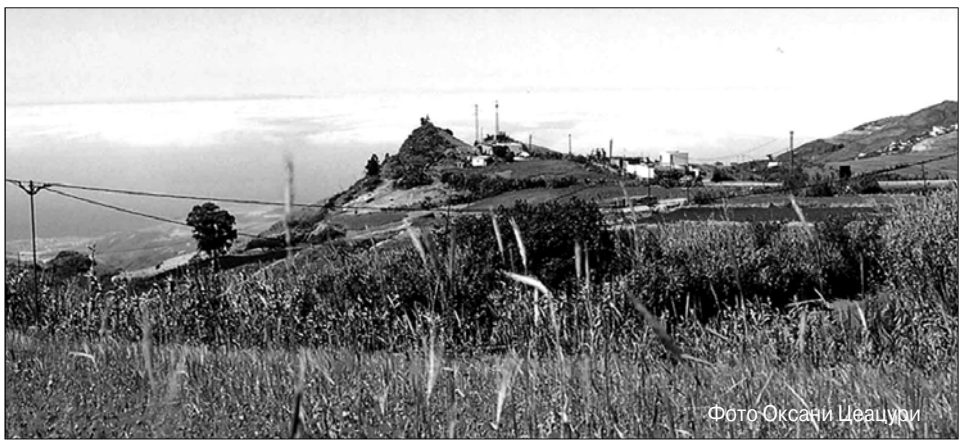
Фото Оксани Цеацури

Віра ЧОРНИЙ-МЕШКОВА
Республіка Македонія

ЛЕГЕНДА — НЕБО

Оскільки ти глянеш на висоти неба,
охопить тебе тріпотіння
щойно пробудженого цвіту.
Думки ширяють
по загадкових обширах
привабливої Венери.
У пеклі зірниць
гра трепетних плям
будить ворота
людського осягнення.
Імпульс його прагнень
гуркотить у еруптивних центрах
невідкритої планети.
У затуманеній частині ока
центри споконвічних ген
присипають тебе в колисці міфів.

ОСІННІ ПЛАСТИ

Тихо,
поки прозорість
умивається
у сірості
осінніх пластів,
перекидаються
дощові води.
Час
у надрах
біль ховає.
Ані слова від каменю,
ані пробачення заради забуття,
лише осики
на вітрі.

ЗАСНОВНИКУ

У затуманілих висотах
доторк торжества
зорі від кам’яної породіллі
розвиднить.
Величина з поклику
Прагнення без кайданів
клітинами рухають
гуркіт віку.

Зародки
повіки Світанку
протерли плеском
життєвих хвиль.

Хвиля — вихід сонця тліє.
Хвиля — день незаперечний.

Засновник світла
прагненням кругозору
в ядрах наших істот
живе величину буття.

ПРОСВІТИТЕЛЯМ

З-за Карпат пласти тягаря
купаються у тихому
пірнанні присмерку.
Рабуш слов’янства дозріває.

Попливли води.
Осадки від крапель —
не своє,
від споконвіку буття
далеке джерело.

Апостоли Дня
вернули
Сонце нутрощі.

Глаголяти Вам
заради Великості
писання слов’янства,
в яблуках
очного кругозору,
яблуком
зірки напоюють.

Фото Оксани Цеацури

Тіціана КОЛУССО
Італійська Республіка

ЗБІГАЄ ЕПОХА

Збігає епоха, набухає найгіршим,
заплямила стоки, образила кожний
можливий відтінок
відразою — епоха потворна,
глобалізована, ненормальна,
пластикова, непоправна,
засмічена, спопеліла, одержима,
обдурена, упосліджена,
розпорошена, набундючена,
примарна,
марнославна, переоцінена,
здрібніла, безтямна,
зіпсута, ентропійна — і я,
щоб не злитися з хором
плювальників, які роблять це з
вигоди,
протесту, або, щоб виділитися,
зникаю, розсіюся цього ранку
вздовж берега містечка
на тисячолітньому мосту,
вдихаючи вогку свободу
привільного часу, час,
що вільно перетікає у вищі форми,
завершальний, кінечний,
і все ж вічний, зупинений у собі,
вдихаю/видихаю усміхнену
опірність
без епічності, мовби кіт,
який однісіньким оком, вцілілим у
бійці, простежує звивини,
необхідні і незбагненні,
гладенької течії води і світла,
змикання з езотерикою.

ВИТРИМАТИ, ЯК САЛАМАНДРИ

“Бачу, як саламандра
прослизає крізь усі вогні.
Навіть не здригнувшись
і не відчуваючи ніякого болю”
Інгеборг Бахман

Я бачу вас, знаєте? Не обманюйтесь
неуважністю, моїм поглядом
мимохіть. Я бачу вас,
колишні підпалювачі, нині вірні
пожежники,
провидці позавчорашнього,
вода на вогонь, ножиці — й аркуш
увічнень помре.

Я бачу вас:
у засідці лісів безлісних,
в терновищі заломленім
сховані в темряві ямки,
поглинуті крахом снів слави,
стиснені в черзі фойє.
Ну то що ж?

Нічого особистого. Я швидше
схильна,
як саламандри,
витримати
проходячи спритно через вогні —
уперті з необхідності
невимовні з якоїсь примхи
соціології,
закодовані тільки
в мигтінні світла,
в болісній линьці.

**Переклад з італійської
Валентини ДАВИДЕНКО**

НАВКОЛОЛІТЕРАТУРНА ВЕРЕМІЯ

Уляна ГЛІБЧУК

Вітаю, панове: цнотливий лід української літератури дав сороміцьку тріщину! Про це я дізналась на черговому “книжковому сезоні”. На прес-конференції, яку організували “Главред-медіа” та газета “Друг читача”, оголосили секс-символи чоловічої й жіночої статі. Відтепер українську літературу можемо вважати суперрозкутою й оголеною. Мабуть, нічим не согіршу від естрадної посестри на MTV.

Уся ця благопристойна веремія розпочалася на Форумі видавців у Львові. Ідею підкинули добре знані шоумени брати Капранови. Під ажіотажний шумок гостям Форуму, а це здебільшого читаюча публіка Львова, запропонували зіграти у веселу анонімну гру: ось вам анкеточка — обирайте... Так ніби підтвердити добру славу розкомплексованого галицького П’ємонту — батьківщини батярських пісень. Що з цього вийшло — судити вам.

Отже, серед численних претендентів жіночої статі на сексуальну фінішну пряму вийшли Марія Матіос, Ірена Карпа і Лариса Денисенко, залишивши позаду Оксану Забужко, Ірен Роздобудько, Світлану Поваляєву, Марину Дяченко тощо. Серед чоловіків пальма першості дісталася Лесеві Подерв’янському, Юрієві Винничуку та Дмитрові Лазуткіну. Не знаю, чи варто переходити на особистості, але, панове, чом би й ні? В укрсучліті визначено секс-символи, а ми, себто я, будемо пуританами? Тим паче, до честі Капранових, кожного із секс-претендентів попередили про взаємовигідний піар і спитали згоди на масове “обсмоктування” імені. Не знаю, як славне жіноцтво, але серед чоловіків відмовилися від участі у секс-перегонах Жадан й Андрухович.

Марії Матіос цього Форуму велося по-різному. Значні наклади, хороший продаж попередніх книжок і свіжої “Москалиці” затьмарив “наїзд” податкової. Директору видавництва “Піраміда” Василеві Гутковському довелося звітувати, звідки у злиденних українських видавців фінанси на потужну рекламу, зокрема на банери. За образу гонору Матіос і Гутковський подали до суду на львівську податкову.

Не знають ні Капранови, ні я, що саме вплинуло на оцінювачів сексапильності Марії Матіос: її драматична проза чи пишний банерний образ у яскравій буковинській сорочці? Питання “а судді хто?” зайве, але доцільно запитати, що ж оті судді, заповнюючи анкетку з письменниками-претендентами, мали на увазі... Кожен з анонімних веселунів мислив про щось своє — далеке від літературних критеріїв, але заповітне. Когось вставляє здобрений ненормативною лексикою текст, когось — бароковий бюст, когось — його відсутність.

Мабуть, цю довколалітературну попсу мало хто зауважив би, якби не одне цинічне “але”. Виявляється, крім секс-символів живої літератури такі самі символи обирали й серед мертвих. Найсексуальнішими чоловіками-класиками назвали Володимира Сосюру, Володимира Винниченка та Євгена Гуцала, серед жінок-класиків “перемогли” Марко Вовчок, Маруся Чурай (!) та Олена Теліга (!).

Один з візуальних засобів на телебаченні — так зване no coments. Ми також шляхетно могли б обійтися без коментарів. Ще й нам брати участь в роздмухуванні піарного жару? Якби не те цинічне “але”...

Організатори акції — у виграшній позиції. Вони залюбки можуть звинуватити “інакодумців” у святенництві. Мовляв, і ти, Бруте? І ти проти української літератури? Далі хочеш нас тягти у брехливе “несексуальне” минуле? Ні, я не проти української літератури, але проти попси. Я навіть проти супершляхетної мети, якщо її намагаються досягти брутальними засобами. Заради української книжки я не готова назватись Бабою Ягою, як пані Марія Матіос. Цитую: “Я б для цього назвалася навіть Бабою Ягою, не те що секс-символом... Ну, чому ви не смієтеся? Це ж смішно...” Присутня на прес-конференції Ірена Карпа тільки кволо посміхнулася: “Я спати хочу”.

Зрозуміло, що в епоху мас-медіа література прагне нових засобів популяризації. Це факт. Як і те, що на потугу й талант письменника це мало впливає. Врешті-решт, сказав же колись Поет: “Блаженний муж на лукавих не ступає раду”.

АВТОР НОВОГО СПРЯМУВАННЯ

Нобелівську премію з літератури за 2008 рік отримав 68-річний французький письменник Жан-Марі Гюстав Ле Клезіо.

Після оголошення результатів у бліц-інтерв’ю голова академії назвав Ле Клезіо “дуже нетиповим французом”. За його словами, письменник чотири роки прожив з індіанцями в Панамі, а в нетрях Мексики чи Африки буває частіше, ніж у рідній Франції.

Формулювання для обрання лауреата цього разу звучить приблизно так: “Автор нового спрямування, поетичних пригод і чуттєвого екстазу, дослідник людства поза і під впливом цивілізації”.

Ле Клезіо, англієць за походженням, закінчив університет у Ніцці за спеціальністю література. Пише абсурдистські та сюрреалістичні книжки. За дебютний роман “Протокол”, виданий 1963 року, Ле Клезіо номінували на Гонкурівську премію і премію Ренодо.

Церемонія вручення лауреатові Нобелівської премії, що складається із золотої медалі, диплома Шведської Королівської академії й чека на 10 мільйонів шведських крон (1,42 мільйона доларів або 1,02 мільйона євро), відбудеться у Стокгольмі 10 грудня 2008 року.

Фото Оксани Цеацури

«ТРЬОХ ПЕРСТЕНІВ ЯСНЕ КАМІННЯ»

Уляна ГЛІБЧУК

5 жовтня шанувальники поезії відзначили 99-річчя з дня народження Богдана Ігоря Антонича. З урочистої нагоди видавництво “Літопис” презентувало нещодавно перевидані “Три перстені”. Оздобою видання стали вперше опубліковані рукописи поета, документи, які зберігаються у відділі рукописів Львівської наукової бібліотеки ім. В. Стефаника. Університетська спільнота Львова планує звернутися з офіційним листом до Президента України щодо проголошення 2009-го роком Б. І. Антонича в Україні.

Хочеться вірити, що великі поети по смерті зустрічаються. Особливо близькі за духом. Богдан Ігор Антонич, Габріела Містраль, Бруно Шульц, Федеріко Гарсіа Лорка, Уолт Уїтмен... Закохані в життя дітваки, творці зеленої євангелії... Ті, для яких найбільшим дивом було існування.

Можливо, вони, великі індивідуалісти, мандрують тепер світами, безмежжям часу і простору... Наївна уява творить наївні образи, але хочеться вірити, що однієї космічної днини, коли земний календар фіксує жовтень і “вливає ніч, немов бальзам, солодку краплю божевілля”, друзі збираються у таємничій корчмі.

Корчма, мов кущ, що родить
зорі,
свічками палиться вночі.
З горілки б’ють дими прозорі,
скриплять іржавії ключі.
Смичком вогнистим тнуть
цигани,
розкотисто співає бас.
Пече музика, й голос тьмяний,
і струн сп’янілих лютий бряз.
Тремтить на флейті пальців
десять,
музичне дерево горить.
Із бубна, мов із дзбана, ллється
роздзвонений, гарячий крик.

Друзі збираються заради Богдана Ігоря Антонича, а ми згадуємо великого поета заради себе. Він навертає нас до пам’яті, до пригадування колись відчутої істини: світ без поезії — мертвий світ.

ПИСАТИ ІСТОРІЮ ЕПОХИ

Фото Євгена Букета

Олександер Шокало і Василь Фольварочний

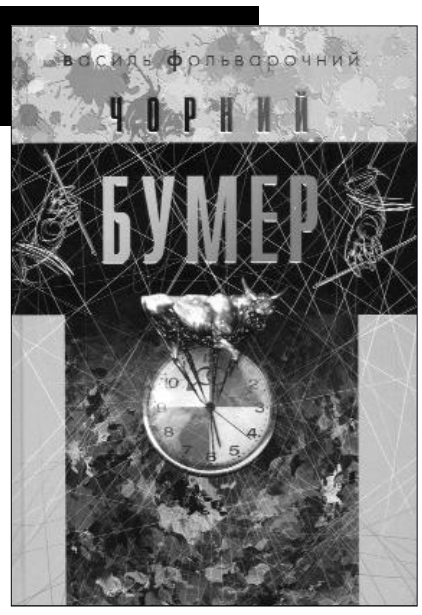

Оксана СЯБА

У Будинку письменників у Києві відбулася презентація роману “Чорний бумер” заслуженого діяча мистецтв України, голови об’єднання драматургів НСПУ, заступника голови ВУТ “Просвіта” імені Тараса Шевченка, професора Василя Фольварочного (К., ВЦ “Просвіта”).

У творі показано закулісні ігрища тих, хто рветься до високих урядових годівниць, аби зробити Україну своїм закритим акціонерним товариством і торгувати нею оптом і вроздріб.

Відкриваючи поважне зібрання, в якому взяли участь письменники, просвітяни, діячі науки і культури, член Головної ради ВУТ “Просвіта” ім. Тараса Шевченка, письменник Олександер Шокало привітав автора з виходом роману та зазначив:

— “Чорний бумер” Василя Фольварочного — це твір, у якому висміяно весь той абсурд, що коїться сьогодні в нашій країні. Письменник зумів показати нашу дійсність такою, яка вона насправді. У гротескному та іронічно-саркастичному викладі автор зображує українця у цій дійсності. Оскільки Василь Фольварочний — драматург, він залишається вірний трагікомедії. Образи у його романі реальні та живі, їх можна розпізнати. Автор — мудрий спостерігач і справжній українець, він дав своє бачення всьому, що відбувається у владних колах нашої країни.

Поет Петро Осадчук наголосив, що Василь Фольварочний, незалежно від умов, від того, де і на якій посаді працював, продовжував трудитись у різних жанрах літератури — у прозі, в поезії, в драматургії. Петро Ілліч відзначив важливість у творі краєзнавчої та історичної інформації, змалювання міжнаціональних відносин, що сьогодні дуже важливо.

Василь Василашко, відповідальний секретар Товариства “Знання України”, член НСПУ говорив про те, що у “Чорному бумері” об’єктивно показано те, про що українці лише здогадуються, але не знають. На його думку, це роман з цікавим, захопливим сюжетом, що дає можливість зазирнути за лаштунки політичних подій.

Професор Київського національного університету ім. Тараса Шевченка, завідувач кафедри української літератури Юрій Ковалів зробив детальний аналіз нового видання. Як літературознавець він зазначив яскравий почерк драматурга та динамічність епізодів.

Керівник агенції “Книги пам’яті України” Роман Вишневський зауважив, що поява роману Василя Фольварочного “Чорний бумер” — непересічна подія в українській літературі. Михайло Наєнко, літературознавець, Шевченківський лауреат, професор Київського національного університету ім. Тараса Шевченка наголосив, що цей роман — портрет епохи. А література, у якій змальовано сучасників, живе довго й користується популярністю читачів.

Письменник Олександр Грек зазначив, що Василь Фольварочний зробив глибокий аналіз сучасних хвороб нашого суспільства, що актуально, адже здоров’я нації — це дуже важливо.

Присутні мали змогу почути історію народження роману від людини, яка з перших хвилин спостерігала за копіткою працею автора — письменниці Тетяни Пишнюк-Фольварочної.

Без сумніву, кожен читач на сторінках роману знайде безліч корисного, інтригуючого й цікавого. Та, на жаль, книжка вийшла невеликим накладом — лише 1000 примірників, тому не зможе потрапити до більшості бібліотек.

— Це роман крику й болю. Не можна сьогодні спокійно спостерігати за подіями, що відбуваються у нашій країні. Я працював в органах державної влади не один рік і виніс біль у серці. Ці враження віддзеркалені в романі, — сказав автор презентованої книжки. Він поділився творчими планами. Зокрема письменник працює над циклом романів про добу Петлюри, Грушевського, Винниченка.

“Історія мого життя складає частину історії моєї Батьківщини”.
Тарас Шевченко

КОЛИ ЖИТТЯ — ЧАСТИНА ІСТОРІЇ

Ніна ГНАТЮК
Фото **Ганни ОБОРСЬКОЇ**

Здається, на жодній з культурно-мистецьких акцій останніх місяців не було такої кількості телекамер, журналістів, як 9 жовтня в Національному музеї історії України. Всі підходили до невеличких столиків, на яких — рукописи, світлини. Ось невеличка, пожовкла фотокартка, де відразу впізнаєш Лесю Українку. А цей рушник, гаптований червоними узорами, мама геніальної поетеси, відома українська письменниця Олена Пчілка купила на Подолі. Ці та інші старовинні реліквії — лише часточка тих скарбів нашої культури, пов’язаних із життям і творчістю Тараса Шевченка й Лесі Українки, які повернулися в Україну з архіву Української Вільної Академії Наук у США. А з Італійської Республіки повернено цінні предмети археології. Усе це відбулося завдяки спільним зусиллям Міністерства культури і туризму України, Державної служби контролю за переміщенням культурних цінностей через Державний кордон України та Служби зовнішньої розвідки України.

Учасники зібрання

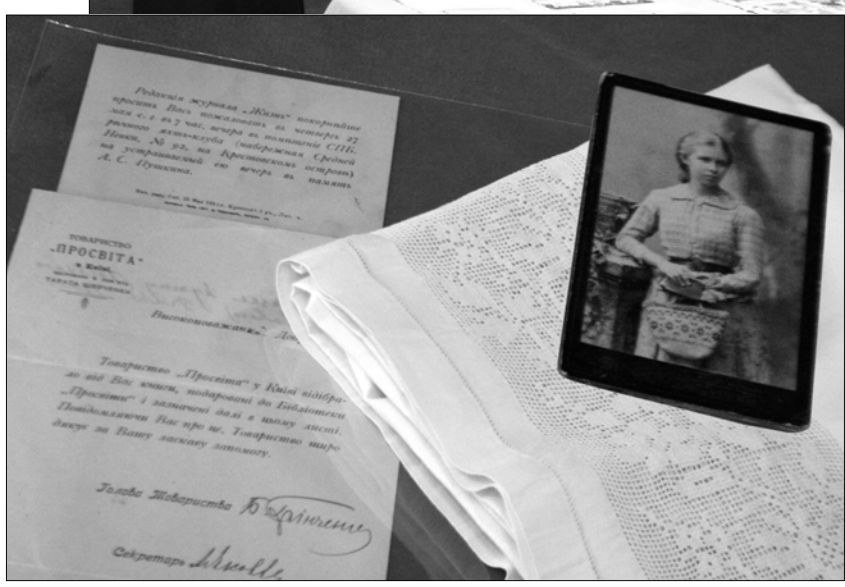

Ці документи пов’язані з історією “Просвіти”

Заступник міністра культури і туризму України Микола Яковина зазначив, що ми свідки унікальної події — на Батьківщину повернено не просто музейні експонати, а матеріальні свідки життя тих, хто стоїть першими в пантеоні українських предтеч, учителів і пророків. Ще кілька дорогоцінних часточок спадщини Т. Шевченка й Лесі Українки зайняли своє місце в скарбниці української культури. Символічно, що ці два імені, нерозривно поєднані глибинним духовним зв’язком, постали перед нами разом.

Двадцяте століття з його війнами й окупаціями, переслідуваннями і голодоморами, танковими траками, кованими чобітьми пройшлося по тендітних квітах людських душ, безцінних витворах їхніх рук. Лише в роки Другої світової війни в Україні було повністю знищено вісім музеїв, 250 пограбовано. Втрачено 46 мільйонів архівних справ, понад 51 мільйон примірників книжок з музейних експозицій та бібліотек.

На жаль, втрачаємо й тепер, у мирний час, зокрема внаслідок крадіжок із музеїв. Це лихо планетарного масштабу. Тому маємо зробити все, щоб не лише зберегти музейні скарби України, а й повернути з-за кордону ті національні надбання, що за заповітами видатних письменників, художників, науковців, духовних діячів і їхніх спадкоємців належать нашому народові.

У цій непростій справі є вже перші здобутки. Географія надходжень втрачених культурних цінностей до України різноманітна: Австрія і Болгарія, Бразилія і Великобританія, Росія, США, Франція, Канада, Німеччина, Польща, Швейцарія, Угорщина, Румунія, Словаччина, Ліхтенштейн. Повернено документи, книжки, речі, пов’язані з життям і творчістю У. Самчука, В. Винниченка, В. Барки, Б. Лепкого, О. Довженка, родини Косачів.

Нині ж на Батьківщину вже повернули частину архіву Будинку-музею Т. Шевченка в Києві. Архів урятував під час фашистської окупації 1943 року відомий літературознавець, архівіст, засновник і перший директор цього музею Володимир Міяковський. Повернення документів ініціювала донька В. Міяковського Оксана Міяковська-Радиш, у приватному архіві якої знайдено листування і документи, фотографії Валентина Яковенка (1859—1913) — письменника, журналіста, редактора і видавця творів Великого Кобзаря.

Радіємо, що також повернено на рідну землю архів Лесі Українки та її родини, який вивезли під час Другої світової війни сестри Ізидора Косач-Борисова та Ольга Косач-Кривенюк. Значну частину цього цінного зібрання художніх текстів, листів, фотографій, особистих речей повернено в Україну 1991 року завдяки зусиллям племінниці геніальної поетеси Ольги Сергіїв і літературознавця, дослідниці життя і творчості Лесі Українки Тамари Скрипки.

Нині Тамара Скрипка працює хранителем фондів Української Вільної Академії Наук у США. Українка за станом душі, палка патріотка, вона зробила все, щоб ці неоціненні для нашої культури документи знову повернулися на Батьківщину, щоб вони не просто лежали в музейних сейфах, а працювали на відродження і примноження духовності усіх нас, на виховання у молоді тих найшляхетніших рис, що були притаманні Тарасові Шевченку й Лесі Українці. Микола Яковина сердечно привітав Тамару Скрипку з високою державною нагородою і від імені Президента України вручив їй орден Княгині Ольги III ст.

Як зазначив радник Президента України, академік НАН України Микола Жулинський, повертати національні надбання в Україну непросто. Щоб ці архівні матеріали стали власністю нашої держави, потрібно було передусім Тамарі Скрипці описати архів Вільної Академії Наук, виявити ці документи. А потім — вісім місяців напруженої праці дипломатів, юристів, фахівців інших професій.

Кожен повернений експонат — колосальне надбання України. У майбутньому завдання полягає в тому, щоб здійснити опис усіх архівів громадських організацій, наукових установ за кордоном і виявити ті надбання, які спільними зусиллями ще можна повернути в Україну. Відходять покоління, відбувається асиміляція — дедалі важче знаходити діаманти, закинуті штормами історії на чужі землі. Та маємо зберегти для наступних поколінь те, що створено генієм наших попередників.

Генеральний директор Національного музею Тараса Шевченка письменниця Наталя Клименко подякувала за цінні документи, якими поповниться експозиція літературно-меморіального Будинку-музею Тараса Шевченка в Києві. У цьому будинку на “Козиному болоті” біля Хрещатика навесні 1846 року оселився Тарас Шевченко. Тут поет прожив щасливий рік, сповнений цікавих зустрічей і творчої праці. Тому дуже доречні й дорогі понад 70 архівних одиниць, що поповнять експозицію цього унікального музею напередодні його 80-річчя. Пані Наталя запросила шанувальників творчості Великого Кобзаря на ювілейні урочистості, що відбудуться у цьому затишному будинку за адресою провулок Т. Шевченка, 8-а 10 листопада о 15 годині.

Можна зрозуміти радість директора музею видатних діячів української культури Наталю Терехову. Адже всі ці речі з родини Косачів зберігають теплі дотики їхніх рук, сяйво їхніх очей. Ось рушник, вишитий білим по білому, що належав Ользі Косач-Кривенюк, і батькова краватка, і рушник Олени Пчілки. А ще — оригінали віршів, листів. Це неоціненний дар, за який маємо дякувати і Вільній Академії, й “гілочці” родинного дерева Лесі Українки Ользі Сергіїв.

Поповниться також експозиція Національного музею історії України (директор Сергій Чайковський). Це археологічні знахідки II—VII ст.: підвісок-амулет, перстень і дзвоник із бронзи. Заступник голови Служби зовнішньої розвідки Василь Вакарюк сказав, що речі ці не всіяні діамантами, але насправді їм немає ціни, адже вони — яскраве свідчення високої культури наших предків. Повернено ці археологічні знахідки з Італії завдяки співпраці багатьох небайдужих людей.

Вітаючи усіх з цією небуденною подією, керівник Головної служби гуманітарної політики та з питань збереження національного культурного надбання Секретаріату Президента України Олександр Биструшкін говорив про те, що всім нам слід плекати у своїх дітей і онуків священне почуття патріотизму. Більшість видатних постатей української історії, науки, культури ще не осмислені, не пізнані як унікальні творчі особистості. А вони — гідний взірець нашій молоді для наслідування. Кожен рядок, що належить до вершин творчості Тараса Шевченка, Лесі Українки, інших велетів духу, їхні листи, документи, спогади про них сучасників мають зміцнювати священне почуття патріотизму, гордості за рідну Україну, віру в краще майбутнє.

“Історія мого життя складає частину історії моєї Батьківщини” — ці рядки Тараса Шевченка доречно згадати з нагоди повернення реліквій в Україну. Завдяки їм ми глибше пізнаємо трагічну, складну й таку багату нашу минувшину.

ТВОРЕЦЬ УНІКАЛЬНИХ МУЗЕЇВ

Серед найгідніших сучасних подвижників музейної справи України — Михайло Сікорський, Герой України, лауреат Шевченківської премії та премії імені Д. Яворницького, заслужений працівник культури України, кавалер кількох орденів. Не може не дивувати витворене цією людиною разом з помічниками-однодумцями. У 1951—1954 роках він заснував Історичний музей, багато років очолював Національний історико-етнографічний заповідник “Переяслав”, де діє 27 унікальних світового рівня музеїв. Завдяки Михайлу Івановичу місто Переяслав-Хмельницький на Київщині перетворилося на музейний заповідник, де сучасна молодь може духовно збагатитися та усвідомити, звідки її коріння.

Михайло Сікорський зі студентами Національної академії образотворчого мистецтва й архітектури

З нагоди 85-річчя зичимо Вам, шановний Михайле Івановичу, всіляких гараздів, козацького здоров’я на многії літа, снаги на добрії діла. Хай Вам Бог допоможе здійснити Ваші плани, яких не меншає, а головне — зреалізувати з колективом заповідника “Переяслав” давню мрію про створення Музею історії Київської Русі. Такого й досі в Україні нема. Водночас сподіваємося, що держава нарешті допоможе добудувати приміщення Історичного музею — майже 30-річний довгобуд.

Усі, хто Вас, Михайле Івановичу, знають, зігріті теплом Вашої душі, сповненої по вінця сонцем, любов’ю до Матері-України, турботою про духовне відродження її народу.

Доземний Вам уклін.

Борис ВОЙЦЕХІВСЬКИЙ

Тижневик “Слово Просвіти” запрошує до діалогу читачів. Ми хочемо почути вашу думку про видання, про теми, які мають стати провідними на шпальтах газети наступного року. Тож просимо відповісти на запитання:

1. Як часто читаєте нашу газету? Ви — передплатник, купуєте її в кіосках, читаєте у бібліотеці, випадково побачили наше видання і зацікавилися ним. Чи тривала наша співпраця?

2. Чи не видаються Вам наші публікації занадто складними, чи маєте мовні зауваження, чи задовольняє Вас обсяг публікацій? Як ставитеся до матеріалів із поміткою “далі буде”?

3. Чи задовольняє ідейне спрямування тижневика? Коментарі яких політиків і громадських діячів хотіли б там бачити і з якої тематики?

4. Які проблеми соціально-економічного плану варто ширше висвітлювати на сторінках просвітянського тижневика?

5. Чи задовольняють Вас культурологічні, літературні й мистецькі рубрики, з ким із українських мовознавців, письменників, художників, акторів, режисерів, критиків, політиків хотіли б зустрітися на сторінках тижневика?

6. Назвіть найкращі публікації авторів і журналістів “Слова Просвіти”; теми, які вас найбільше зацікавили.

7. Чого бракує ілюстраціям на наших шпальтах? Що і кого хотіли б бачити на світлинах?

Із вдячністю приймемо всі Ваші зауваження та побажання, надрукуємо Ваші листи у спецвипусках “Читацького віча”.

ХЕРСОНСЬКІ ПРИВИДИ

Людмила СТРИЖКО,
пенсіонерка

Доброго дня, шановні просвітяни!

Довго вагалася, чи варто писати до газети — тема здавалась незначною. Але, прочитавши у 38 числі “Слова Просвіти” допис Степана Бойка з Івано-Франківська “Примара імператриці на півдні України”, все-таки зважилася.

Нещодавно у Херсоні відзначали ювілей міста — 230 років. Я на цьому святі не була (живу в селищі, віддаленому від обласного центру), але мала нагоду ознайомитися з газетними публікаціями.

Вразило, з яким пієтетом підійшли організатори свята до особистостей Катерини II та Григорія Потьомкіна. У місті силами меценатів втілюють грандіозні ідеї пишних святкувань з “незмінними героями”, у театрі — прем’єра найдорожчої вистави “Фаворит” (за романом В. Пікуля), за спонсорської підтримки так званого “Потьомкінського клубу”.

Мабуть, на те немає ради? Бо, як кажуть, так історично склалося.

У місті вже є помпезний пам’ятник Потьомкіну, то на черзі — Катерині II?

Це питання хотілося б поставити херсонським просвітянам. І ще: чи є хоч якась реакція національно свідомих організацій Херсона щодо системного возвеличення цих постатей? Бо складається враження, що все українське знову меншовартісне, бліде й невиразне. І, як писав добродій Бойко у своєму дописі: “На жаль, тінь імператриці ще досі панує на півдні України”. Чи буде спротив?

Подаємо публікацію однієї з місцевих газет. Мову оригіналу збережено.

“ФАВОРИТ ТЕАТРАЛЬНОГО СЕЗОНУ

Прем’єра вистави “Фаворит. Князь Потьомкін-Таврійський” (за романом Валентина Пікуля) співпала зі святкуванням ювілею Херсона, і саме нею через кілька днів відкриється новий театральний сезон. Постановка перебувала у творчих планах обласного академічного музично-драматичного театру ім. Куліша впродовж 5 років як програма-максимум (?! — ред. “СП”). Задум відтворити на сцені історію великої імперії, і зокрема Херсона, часів Катерини II, розкривши при цьому особистість князя Григорія Потьомкіна, виник ще під час святкування 225-річчя нашого міста.

Образи Катерини та Потьомкіна представлені крізь призму їх багатогранних особистостей, крізь зовнішні інтриги і змови, які вони долали разом, крізь любов до держави і її розбудови (чого так бракує нинішнім можновладцям), прагнення захистити її від завойовників, зміцнивши кордони. Вони такі різні, між ними прірва протиріч, і лише кохання здатне залікувати душевні рани і втримати від хибних кроків, допомогти пережити лихоліття війни й палацові перевороти. Вистава примушує побачити в історичних особистостях не просто монархів, які правили великою імперією, а звичайних людей зі своїми слабинками, успіхами та невдачами.

Олена НЕЧИПУРЕНКО”

Від редакції: коментарі, як кажуть, зайві.

ШОВКОВИЦЯ КОБЗАРЯ

Ганна ОБОРСЬКА
Фото автора

На території Національного ботанічного саду НАН України Київський екологічно-культурний центр здійснив акцію лікування легендарної природно-історичної пам’ятки — шовковиці Шевченка, якій понад 500 років.

Це унікальне дерево, за легендою, привезли з Середньої Азії ченці Видубицького монастиря наприкінці XV століття. Кажуть, саме від нього шовковиці розповсюджувалися в Україні та Росії.

Тарас Шевченко від друзів знав про унікальність цього дерева. Буваючи в Києві, любив сидіти під ним. Збереглося кілька замальовок шовковиці Кобзаря. Знаємо і про малюнок чудового краєвиду Видубицького монастиря, створений під могутньою кроною дерева, яке пізніше назвали шовковицею Шевченка.

Старі дерева хворіють так само, як і люди, тож потребують турботи. Цю унікальну пам’ятку атакують мурахи, тому активісти еколого-культурного центру провели термінове лікування. Пізніше під шовковицю, яка від часу нахилилася, встановлять підпорки, які врятують її від падіння.

Понад 20 історичних дерев Києва перебувають під опікою еколого-культурного центру, який за власний кошт рятує дерева від загибелі, дарує їм друге життя. Улітку було проведено лікування легендарної липи на Андріївському узвозі, а навесні повторять акцію збору сміття на Трухановому острові.

Завдяки таким організаціям зеленим насадженням столиці продовжують життя, і вони ваблять око красою. Але якби кожен з нас не був байдужим, допомагав довкіллю — світ змінився б на краще.

ПІЗНЬОЇ ОСЕНІ

Іван ОЛІЙНИК,
студент КНУ ім. Т. Шевченка

Старий продає свій нехитрий крам посеред натоптаного надіями, мокрим снігом та байдужістю переходу, а хтось, задумливо осмислюючи порожнечу власних думок, чимчикує до того місця, яке за паспортом фізичної особи прийнято вважати домівкою, щоб з іронічною посмішкою відчинити старий та навдивовижу буденно порожній холодильник, що служить останнім прихистком для такого беззахисного за кімнатної температури льоду і... викурити останню цигарку. Мимохідь погляди “плюс” перехожих не знаходять контакту з “мінусом” згаслої системи переконань його по-вовчому сірих, колись блакитних очей. Стираючи підошви бозна-якої пари, доведені до автоматизму рухи ралять “ґрунт”, який з болем різко увійшов під нігті (поміж аур) у напівзамкненому приміщенні.

А десь там, зверху, всією красою своєї агонії буяє Пізня Осінь! І най “більшість” (не відчуваючи смороду цього слова) не помічає її передсмертної вроди! Вона немов наостанок залишила найкраще зі свого перчено-жагучого потенціалу, можливо, саме цьому перехожому, що не з “тисяч”... але з тисячею й одною напастю на його русу, та немов сиву зсередини голову. Німий, безвекторний заклик обірваних, просякнутих сльозами неба вітрил пароплавів, які ніколи не вийдуть у море (пізньоосінніх дерев), лунає, на жаль, незрозумілою жодному з тих, хто топче білий ряст, мовою. Він зовсім не змінює розхлябаного, немов “піддатого” ритму тупанини аж ніяк не кирзових (модних дорогих шкіряних), але все ж таки чобіт, навіть якщо вони зі шпилькою, яка, тим паче, не раз колола наскрізь стиснуті серця.

У не менш недосяжну для посохлих, немов від тифу, пізньоосінніх дерев, ніж напівказкове море, калюжу падає, зі шкварчанням розрізаючи навпіл сувору мряку, мізерний ліхтарик недопалка. Не створюючи жодного резонансу, навіть якщо б тала вода мала властивості бензину, паралельно снують безладні думки закупорених на смерть живих ляльок, які й не підозрюють, що плюють на бруківку під акомпанемент воістину пізньоосінньої сумної мелодії невідомого автора. Можливо, це він півгодини тому спускався в метро мокрими сходами, а, можливо, саме скрипка голомозого хлопчака награвала ті до болю незабутні ноти чи, може, це просто плід хворої уяви того, хто був тим, та іншим, і вирішив пересидіти негоду в дешевому кафе біля парку Шевченка... Одне відомо достеменно: він повинен бути один!

Так само самотня пізня осінь пізнього вечора, пізнаючи яку варварським шляхом, не одне сторіччя випалюють на папері її доведеними до кипіння слізьми свої рядки поети.

Дежавю... Солодке чи гірке? Жагуче чи пасивне? Тваринно-жадане! Пізня осінь тече по вологих вустах, стріляє у скроні, хитає п’янкими прянощами зневоднений аристократично-слабкий тулуб, отруює кагором думки, безповоротно несе на човні меланхолії через Стікс... Але язик не повертається назвати її Хароном. Вона завжди залишає крихітку надії, щоб доїхати додому і... піти далі, заочно пробачивши всіх, до кого вона вже не буде такою доброю, — підняти погляд догори!

Тоді, можливо, задзвонить телефон... Тим більше, я ні на хвильку не сумніваюся, що хтось вже почув терпкий і такий приємний рінгтон цієї Пізньої Осені.

ПРОФЕСІЯ — ДЗВОНОЗНАВЕЦЬ

Степан БОЙКО,
м. Івано-Франківськ

Нині відроджується незвична для сьогодення галузь — дзвонознавство. Дзвонознавців поки що небагато, але вони активно діляться знаннями з широким загалом. Ось і нещодавно у Луцьку відбулася II Міжнародна науково-практична конференція з проблем дзвонознавства. Цьогорічне зібрання з Польщі й України було присвячене 200-річчю заснування ливарні дзвонів братів Фельчинських у Калуші на Івано-Франківщині та майстрів із Перемишля, родичів Фельчинських, які відливали найкращі в Європі дзвони. Брати Фельчинські, які жили до війни в Калуші, активно жертвували на спорудження будинку “Просвіти” в цьому місті в тридцятих роках, а їхні родичі тепер допомагають українцям відновити виготовлення дзвонів, популярних у Європі.

Дослідники дзвонарства з Івано-Франківська, Києва, Кременця, Львова, Луцька, Перемишля виступили з повідомленнями про особливості церковних дзвонів і дзвонінь, їхнє відливання та віддзеркалення цього в народних звичаях і обрядах, усній народній творчості, художній літературі, музиці.

Відбувся і XII фестиваль дзвонарського мистецтва “Благовіст Волині — 2008”. Відвідувачі середньовічної Луцької фортеці мали можливість не лише спостерігати за турніром лицарів, демонстрацією ковальської майстерності, виготовленням солом’яних композицій, а й слухати дзвін, що линув з концертної дзвіниці на території замку Любарта. Слухали виступи дзвонарів із Бердянська, Дніпропетровська, Донецька, Івано-Франківська, Києва, Кременця, Рівного, кількох монастирів Волині та Львова.

Учасник науково-практичної конференції просвітянин Богдан Кіндратюк розповів про особливості дзвонарства Коломийщини. Він одержав приз за оригінальність дзвоніння класики. Наш земляк — автор монтажу і наладки кількох електронних дзвонів в області й Україні.

Захоплення Богдана Кіндратюка імпонує просвітянам, бо дзвони — благовісти людського буття. Вони сповіщали про смерть і народження, кликали на боротьбу з ворогом, розвивали слух, музикальність, очищували простір. “Тепер ми повертаємося до давніх традицій”, — каже дзвонознавець Богдан Кіндратюк. Він часто налагоджує дзвони в селах, і вони дарують душі спокій і повертають нам українські традиції, витісняючи чужинські звичаї.

“Своїм розумом і серцем освітити небо і землю”.

НЕ РОЗМИНУТИСЯ З ЛЮДИНОЮ

Поети М. Людкевич, Л. Степовичка, О. Височанський біля палацу графині Щербатової в Немирові

Поетеса зі Львова Марія Людкевич не вперше на Вінниччині, а голова Дніпропетровської організації НСПУ Леся Степовичка давно мріяла побувати на подільській землі. І така щаслива нагода трапилася — нас запрошено на традиційні Дні літератури, присвячені Михайлові Коцюбинському. Разом з Тетяною Яковенко, Валентиною Сторожук, Анатолієм Бортняком, Володимиром Рабенчуком, Олександром Височанським, Дмитром Пічкуром, іншими вінницькими письменниками виступаємо перед студентами педагогічного університету, в музеї класика української літератури. А ще простелилася дорога попід золотавими яворами і кленами у Тиврів, Гнівань, Брацлав, Немирів — старовинні подільські містечка, пов’язані з іменами багатьох визначних діячів літератури й мистецтва.

Ім’я Михайла Коцюбинського ввійшло в мою душу відразу ж після Шевченкових віршів, почутих з уст матері. Вже пізніше дізналася, що великий письменник добре знав придністровське Поділля, бував у навколишніх селах.

Молодий Михайло Коцюбинський був закоханий у Марусю Міхневич, доньку священика із села Дзигівка Ямпільського повіту. Це за 7 кілометрів від мого рідного Безводного. Кам’яна, оригінальної архітектури церква, у якій правив отець Федір, збереглася досі. Ми з мамою не раз ходили туди.

Михайло Коцюбинський підтримував з дівчиною найсердечніші стосунки. Ділився з нею творчими планами, цінував її думку про свої поетичні спроби, зокрема переклади з Генріха Гейне, присвячував їй ніжні ліричні строфи.

У вірші “Як раннім морозом побитії квіти” є такі рядки:

Змогли б ми гарячим коханням,
Зуміли б ми серцем і світ весь нагріти,
Знайшли би ми місце і чесним
бажанням,
Та годі ж! Несила... Одно лиш — тужити.
Кругом нас — неправда, горе, біднота,
Аж серце стискає від гіркої муки.
А поміч подати — даремна турбота.
Розв’язаний розум — так зв’язані руки.

Живучи у Вінниці, Маруся Міхневич запросила Михайла Коцюбинського в гості у село Дзигівку. Напередодні Різдва 1887 року молодий закоханий поет рушив у дорогу. З цікавістю юнак знайомився з селом, якому майже 600 років, запам’ятовував легенди й перекази. Одна з легенд розповідала про відчайдушного козака Дзигу, який утік від жорстокого пана, вподобав Наддністрянщину і на березі тихоплинної річки Коритної, що впадає у Дністер, збудував хутір. Так народилася Дзигівка.

На основі почутого й побаченого тут Михайло Коцюбинський пізніше написав оповідання “П’ятизлотник”.

Маруся Міхневич так і залишилася першим ніжним коханням Михайла Коцюбинського, вічною загадкою для дослідників його творчості. А вірші Михайло Коцюбинський писати перестав, хоч поезією дихали всі його наступні прозові твори.

У той самий період, що й у Дзигівці, Михайло Коцюбинський побував у Клембівці, що розташована за кілька кілометрів від цього села дорогою на Вінницю. Клембівка багато століть відома в усьому світі як осередок неповторної вишивки. На ярмарках у багатьох містах і містечках Поділля письменник бачив килими, сорочки, рушники, серветки, які вигаптували місцеві селянки. Він цікавився технікою вишивки, умовами праці жінок.

Можна стверджувати, що письменник відвідав Клембівку ще раз, їдучи до Молдови на боротьбу з філоксерою (жовтень 1892 року). У дорозі йому й трапилося повідомлення про те, що “пані Декар’єр має експонувати на Всесвітній виставці у Чикаго гаптування сріблом і золотом селянок Ямпільського повіту Подільської губернії”. Після того й напише письменник свій нарис “Вироби селянок з Поділля на виставці в Чикаго”.

Письменник зі знанням справи описує технологію вишивки, ткання “бомбаку”, тобто полотна. “Робота чудова, взірці гарні, рясні”, — захоплюється він. Але зазначає про важкі умови, в яких перебуває “в нас на Україні народний промисел. І не дивно, бо бідний, неосвічений український селянин не може дати собі ради, а байдужна інтелігенція не поспішається подати руки “меншому братові”, бо їй не стає почину, поки “німець покаже стежку”, а той просто не доміркується до того, що давно вже пора звернути увагу на народний промисел та всякими заходами підняти його”. Завершує письменник свій нарис багатозначним словом “сумно”.

Коцюбинський наголошував на потребі популяризувати неперевершені клембівські вишивки серед інших народів, щоб “перед цілим світом заявити, що ми, українці, існуємо та маємо свою культуру”.

Багато років у Клембівці працювала фабрика художніх виробів “Жіноча праця”, яку очолював М. А. Калетнік. Мистецькі твори місцевих майстринь не раз експонували на

Літературно-меморіальний музей М. Коцюбинського

найбільших виставках не лише в Україні, колишньому Союзі, а й Франції, Бельгії, США, Німеччині, Канаді, Японії. У далекому японському місті Осака на міжнародній виставці “Експо—70” був стенд з роботами клембівських вишивальниць.

І що ж? Директор фабрики М. А. Калетнік трагічно загинув. Підприємство поволі занепало, а згодом зовсім перестало працювати. І хоч син колишнього директора Григорій Калетнік був і головою Вінницької облради, і головою облдержадміністрації, й народним депутатом, а донедавна у Верховній Раді засідав уже онук Ігор Григорович, хоч як дивно, вони не подбали, щоб відродити славу клембівських народних промислів — фабрику “Жіноча праця”. Жінки тут не перестали вишивати, але їм самотужки не пробитися на виставки, ярмарки, та й покупців важко знайти. Втрачено не лише славу, а й кілька сотень робочих місць. Не передається, як колись, досвід від старших до молодих. Тут теж хочеться повторити оте “Сумно!”, яким завершив свій нарис Михайло Михайлович.

Про все це думалося мені, коли в складі творчої делегації виступала у Вінниці, коли дякувала за Всеукраїнську літературну премію ім. М. Коцюбинського, якою відзначено мою збірку віршів “Вересневі багаття”. Найкраще вшанування пам’яті Михайла Коцюбинського — виконання його заповітів: не розминутися з людиною, своїм розумом і серцем освітити небо і землю. Отже, мусимо спільними зусиллями відродити славу клембівської вишивки, фабрику “Жіноча праця”.

СВІТОЧІ НАДИХАЮТЬ І ЗОБОВ’ЯЗУЮТЬ

Яка прекрасна й мальовнича Волинь! Раніше знала її лише з творів Лесі Українки, захоплювалася її краєвидами, відвідуючи Колодяжне, Нечимне, що дали натхнення для народження геніальної “Лісової пісні”. І ось — Дермань, давнє містечко, про яке перша літописна згадка датована ще 1322 роком. Сюди, на землю Івана Федорова, Мелетія Смотрицького, Уласа Самчука, Бориса Тена, нас запросили організатори літературно-мистецького свята “Дерманський світильник”.

Чимало цікавого почули з уст Федора Єфімчука, вчителя історії Дерманської гімназії, директора місцевого музею Уласа Самчука. Це з його доброї ласки ми оглянули ті місця, де 20 лютого 1905 року народився Улас Самчук. Саме в Дермані Василь Острозький заснував славнозвісний Свято-Троїцький монастир. Як зазначив у виступі на святі письменник Євген Шморгун, з ініціативи місцевої “Просвіти” і Рівненської організації НСПУ на цьому відродженому храмі, який без дозволу заселили серед ночі черниці Московського патріархату, було встановлено меморіальну мідну дошку на честь Мелетія Смотрицького. Цю дошку нові господарі храму зірвали і викинули. Просвітяни знайшли її й віддали до місцевого музею.

Зусиллями Рівненської письменницької організації, просвітян відкрито музей Уласа Самчука, видано дослідження про його життя і творчість. Готують до друку книжку Антона Кучерука, жителя Дермані, якого розстріляли на Лебедщині. Він теж навчався в місцевій гімназії, добре знав Уласа Самчука. Можливо, Рівненське земляцтво у Києві допоможе з виданням книжки розстріляного патріота, що був і поетом, і прозаїком?

Учасники свята “Дерманський світильник” біля пам’ятника Уласу Самчуку в Рівному

Депутат Здолбунівської районної ради Світлана Ніколіна з гордістю говорила про те, що тут був один з найбільших осередків УПА. Тисячі патріотів загинули за те, щоб ми на рідній землі не були рабами, відродили національну культуру, плекали праотчу мову. А ми сьогодні розшарпані поміж партіями, зневірені у високих ідеалах. Очевидно, треба розпочинати боротьбу спочатку.

Меморіальна дошка Мелетію Смотрицькому — це тест на справжній патріотизм. Чому в незалежній Українській державі маємо просити церкву Московського патріархату, щоб знову встановити дошку на храмі? Тут діяти треба громадою, рішуче і невідступно.

На святі “Дерманський світильник” прозвучали насичені щирістю слова багатьох майстрів пера — Віктора Вербича з Луцька, Сергія Синюка з Тернопільщини, Миколи Гнатюка з Дермані, Миколи Тимчака з Дубна, Миколи Пшеничного з Рівного, киянина Михайла Сидоржевського, учнів Дерманської гімназії.

Учасників свята привітали виконувач обов’язків голови Здолбунівської районної держадміністрації Ігор Бандюк, голова Рівненського обласного об’єднання ВУТ “Просвіта” ім. Тараса Шевченка Микола Федоришин. На мистецькому вечорі, який вела голова Рівненської обласної організації НСПУ Лідія Рибенко, було оголошено ім’я цьогорічного лауреата премії імені Світочів. Ним став письменник, проректор Національного університету “Острозька академія” Петро Кралюк. Це вже шостий лауреат престижної відзнаки. На дипломі зображено портрети тих світочів національної духовності, боротьби за незалежність, якими пишається цей славний край.

І подумалось мені: чому не заснувати подібну премію під крилом “Просвіти” в кожній області? Нехай би високі імена Світочів нашої духовності й волі надихали, вселяли віру, зобов’язували до реальних дій в ім’я утвердження ідеалів соборності й незалежності духу, віри, усієї нашої землі.

Матеріали підготувала
Ніна ГНАТЮК
Фото автора

«ОСІННЄ ЗОЛОТО». ПІСНЯ ЄДНАЄ СЕРЦЯ

Лідія ЛУЦЕНКО

Багряний лист в гаю кружля,
Шумлять отави молодо.
Чого ж, чого вдягла земля
Рясне осіннє золото?..

Ось і настала красуня-осінь, яка щедро виграє своїми золотими барвами. Це пора жовтого листя, яке кружляє в осінньому танці, й ти, кружляючи, ніби осінній листок, плекаєш надії на краще. А найкраще пробуджує людські почуття та гріє душу справжня поезія і красива задушевна пісня. Саме таку поезію залишив для нас ніжний лірик, лауреат Національної премії України ім. Тараса Шевченка, заслужений діяч мистецтв України, поет пісенної душі Дмитро Луценко! Його пісні зворушують, бентежать і вражають особливою щирістю кожного, хто хоч раз доторкнувся до його невмирущої поезії. У ній стільки тепла і щирої любові до людей, до рідної землі, до історії нашого народу! Його пісні осяяні сонцем, чистотою і совістю поета, і, звичайно, безмежною любов'ю до України, а особливо до Полтавщини, до рідного села Березова Рудка, яке виколисало незабутнього митця.

Тож недаремно щорічне пісенно-мистецьке свято “Осіннє золото” збирає шанувальників поетового слова до Березової Рудки — чарівного й мальовничого села, яке має 300-літню історію. Його заснував гетьман Іван Скоропадський. Потім село перейшло до родини Закревських, про яку Тарас Шевченко тепло згадує в творах, особливо своє “свято чорноброве” Ганну Закревську, яка полонила вразливу душу поета і світлим спогадом назавжди лишилася в його серці. Перебуваючи в маєтку Закревських, Тарас Шевченко виконав чудові портрети Платона і Ганни Закревських, які нині експонують у Національному музеї Тараса Шевченка в Києві, а копії прикрашають кімнату сільського краєзнавчого музею, де розгорнуто експозицію, присвячену перебуванню Кобзаря в родині Закревських. І приємно було бачити оновлену унікальну сучасну кімнату, яку співробітники Київського національного музею Тараса Шевченка професійно оформили новими експонатами — документами, фотоматеріалами та меморіальними речами родини Закревських. А праправнуки Закревських із далекого Люксембурга завжди приїздять на свято, вони й опікуються маєтком Закревських.

Уже вкотре відвідую цю красиву полтавську землю і не перестаю захоплюватися краєвидами села, щедрими і щирими людьми, які, попри економічну скруту, щорічно проводять пісенно-мистецьке свято “Осіннє золото”, бо поетова пісня нікого не залишає байдужим. Але дуже шкода, що маєток Закревських в аварійному стані.

Односельці свято бережуть пам'ять про земляка поета Дмитра Луценка. У краєзнавчому музеї села відкрито кімнату-музей поета, яка з кожним роком поповнюється новими експонатами, а сьогодні приємно бачити її після реконструкції. Вона мов писанка.

На свято ніхто не приїжджає з порожніми руками. Дружина поета Тамара Іванівна, берегиня його творчості, одержима жінка, все робить для того, щоб свято відбулося. Вона привозить до Березової Рудки не лише гостей, а й цікаві експонати для музею. На свято Тамара Іванівна приїхала з онуками та правнуком Дмитриком, який світлими оченятами та щирою усмішкою нагадав землякам малого босоногого Дмитра Луценка. Хтозна, можливо, майбутній поет виростає, бо рід Луценків продовжується.

Цього разу дружина поета передала музею портрет Дмитра Луценка роботи художника Василя Бедра та друковані матеріали про нього. А заслужений журналіст України, працівник газети “Сільські вісті” Андрій Мельничук подарував унікальні рукописи Дмитра Омеляновича та розповів про цікаві зустрічі з ним.

Директор Київської школи імені Дмитра Луценка Світлана Куца подарувала книжку про Святошинський район Києва, а Березоворудській школі ім. Дмитра Луценка — книжки та музичний центр, адже ці дві школи співпрацюють давно. Письменник Володимир Корнійчук, цьогорічний лауреат, передав до музею книжку про український театр, музику та мистецтво. Та й інші лауреати залишали музеєві свої диски з піснями, щойно написані вірші, друковані матеріали.

Свято, як завжди, розпочалося біля музею, де його господиня Валентина Гончар та обласні й районні організатори теплими словами вітали гостей із Києва, Полтави, Черкас, Глухова. Щороку на свято за свої кошти приїздить палка шанувальниця Дмитра Луценка вчителька-пенсіонерка Надія Криловецька з Дніпродзержинська, яка залишає нові вірші, присвячені урочистостям.

Не можна не захоплюватися чарівними, милими й добрими людьми, які свято бережуть пісню — оберіг нашого народу.

Зайшовши до парку, ми відчули атмосферу свята, бо у виконанні народних колективів Полтавщини пісні лунали звідусіль, а вся територія лісопарку була святково оформлена. Уздовж алеї парку Закревських розгорнулись виставки народних майстрів — вишукані рушники, серветки, скатертини, вироби з бісеру, дерева, металу, глини, квіткові композиції, картини місцевих художників. Зі Співочого поля, де проходив конкурс на краще виконання української народної пісні та пісень на вірші Дмитра Луценка, лунали чарівні мелодії. Щороку господарі пригощають гостей запашним фіточаєм, квіти й трави для якого вирощують на грядках аграрного технікуму.

Дивовижний наш український народ: попри безгрошів'я, він творить красу власними руками, не чекаючи на допомогу...

На Співочому полі — знову зустріч із поезією, з піснею, з привітними людьми, які просто неба, хоч сіяв осінній дощик, зібралися, щоб вшанувати пам'ять видатного поета-піснетворця. Вони з'їхалися з усіх куточків України, щоб доторкнутися до невмирущого поетичного слова, до справді народної пісні, яка чарує всіх мелодійністю, простотою і щирістю. Коли почався концерт і зазвучала пісня, хмари ніби розвіялись, і на фінал концерту визирнуло сонечко. Це диво? Чи справді пісня має таку магічну силу, що й хмари розганяє? Мабуть, так. Із великою любов'ю виконував пісні Дмитра Луценка “Україна” та “Березова Рудка” Березоворудський народний самодіяльний хор під орудою художнього керівника Володимира Назаренка, який пише і чудову музику на вірші поета. Вона звучала на концерті.

Пропагандист, організатор і активний учасник хору, директор державного підприємства “Березівське” Олександр Котенко сказав, що це для села найкраще пісенне свято, свято душі, серця, яке ніколи не постаріє і не згасне, попри негаразди. На святі співали пісень Луценка гості з Києва — народні ансамблі “Борщагівочка” та “Журавка”.

Традиційно на Співочому полі, серед мальовничої природи Березоворудського парку, вручали літературно-мистецьку премію імені Дмитра Луценка “Осіннє золото”, яку заснувала 2001 року газета “Вісті” Центральної спілки споживчих товариств України за підтримки Національної всеукраїнської музичної спілки та Національної спілки письменників України. Її лауреатами стали видатні митці сучасності, які разом з поетом творили пісенну славу України. Серед них нині уже покійні — співачка, Берегиня української пісні Раїса Кириченко та композитор Анатолій Пашкевич.

Учасники свята разом з дружиною Д. Луценка Тамарою Іванівною

“Осіннє золото” — це єдина премія, яку вручають за примноження національних пісенних традицій та за пропаганду національної пісенної творчості у засобах масової інформації. Першим звання лауреата здобув невтомний організатор, координатор конкурсу, письменник, заслужений журналіст України, якого, на жаль, вже нема з нами, Анатолій Михайленко. Пізніше лауреатами стали радіожурналістка Леся Білаш і самодіяльний композитор з Черкащини Віктор Кваснєвський. Серед лауреатів відомі співаки: Олександр Василенко, Володимир Турець, Павло Мрежук, Віктор Шпортько, Анатолій Матвійчук; композитори і виконавці Ігор Вовчак, Анатолій Сердюк; композитори Ігор Поклад, Олексій Чухрай, Володимир Костенко, Володимир Домшинський, Леонід Нечипорук; поети Михайло Ткач, Вадим Крищенко, Микола Луків, Леонід Федорук, Йосип Фиштик, Степан Галябарда. Премією нагородили Національний заслужений академічний український народний хор ім. Григорія Верьовки, заслужений народний ансамбль пісні й танцю України “Дарничанка”, народний фольклорний ансамбль “Яворина” Полтавського університету споживчої кооперації, керівника ансамблю Вінницького коледжу економіки та права Юлію Попову, солістку, директора клубу Хмельницького торговельно-економічного коледжу Тамару Дячук, народну хорову капелу “Мрія” Львівської комерційної академії, керівника ансамблю Рівненського кооперативного економіко-правового коледжу Василя Рогаля.

Цьогорічними лауреатами літературно-мистецької премії імені Дмитра Луценка “Осіннє золото” стали заслужений артист України, композитор і виконавець Ярослав Борута (м. Івано-Франківськ), поет Юрій Тітов (Київ), виконавець і композитор, незмінний організатор свята “Осіннє золото”, завідувач відділу культури і туризму Пирятинської райдержадміністрації Володимир Прокопенко, а також Черкаський академічний заслужений український народний хор (художній керівник і головний диригент — заслужений діяч мистецтв України Леонід Трохименко). За активну пропаганду національних пісенних традицій у самодіяльних колективах системи споживчої кооперації нагороджено соліста-вокаліста Дениса Тарануху (Харківський кооперативний торгово-економічний коледж). За пропаганду національних пісенних традицій у засобах масової інформації лауреатом став заслужений журналіст України, головний редактор “Української музичної газети”, письменник Володимир Корнійчук (Київ).

Члени журі конкурсу — головний редактор газети “Вісті”, заслужений журналіст України Борис Шинкарук і заслужений журналіст України, невтомний редактор газети “Порадниця” Тетяна Власюк — вручили дипломи, нагрудні знаки та грошові винагороди новим лауреатам.

До Березової Рудки приїхали лауреати премії імені Дмитра Луценка минулих років: заслужений діяч мистецтв України, народний артист, поет Вадим Крищенко, народний артист України Олександр Василенко, автор та виконавець Ігор Вовчак. Вони чудово виконували пісні на вірші Дмитра Луценка, Вадима Крищенка та Юрія Тітова. Для молодого поета Юрія Тітова це було свято душі. Він з любов'ю приймав премію, очі юнака світилися від щастя. Він щасливий, що його помітили, що його пісні виконують найкращі співаки України. Недаремно шанувальниця творчості Юрія Тітова Ольга Руденко з Ніжина подарувала поетові портрет Миколи Гоголя, побажавши Юрієві досягти таких висот, яких досяг наш славетний Микола Гоголь. І коли тріо “Володар” на чолі з Володимиром Прокопенком виконало пісню “Козацька доля”, всі підспівували співакам. Черкаський народний хор заспівав пісні Дмитра Луценка “Мамина вишня” і “Дорога спадщина” із солісткою, чудовою співачкою Оксаною Калінчук, і всі завмерли, бо прекрасний голос Оксани нагадав незабутній голос Раїси Кириченко.

Спостерігаючи за людьми, помічаєш, як змінюється їхній настрій: очі засяяли добром і ласкою, на обличчях з'явилися усмішки. Ось що таке справжня поезія й задушевна українська пісня.

Пісні у виконанні молодих співаків звучали бадьоро, ритмічно й сучасно. Дует Ярослава та Христини Борути зачарував кожного: ніби спів карпатських гір прилинув до нас. Виступ молодого виконавця Михайла Брунського, що співає альтіно, здивував усіх, бо ніхто ще не чув такого цікавого співу.

Завершальним акордом вечора був виступ народного артиста України Олександра Василенка. Це “голос унікальної краси”, як назвали його в Італії, підніс нашу пісню на високий п'єдестал. Співак сказав, що в Україні співає кожна людина, але своїх не цінуємо, не вміємо подати. І це правда. Адже артист виходить на сцену, щоб людям зігріти душу, щоб вони захотіли стати кращими. І саме це передає у піснях Олександр Василенко, бо він — співак від Бога.

Свято закінчилось, але нам не хотілося від'їжджати додому, бо це справді було свято душі, свято пісні й музики. Саме пісня допомагає зберегти нашу націю, народ. У пісні — наша доля, історія народу, яка й допомагає вижити в цей складний жорстокий час.

Колись Дмитро Луценко писав: “Вони, пісні, вчили нас, я глибоко переконаний, будуть вчити й майбутні покоління доброти і сміливості, чесності й високого патріотизму, любові та вірності”.

Тож дай, Боже, нам усім добра і злагоди, любові до рідної землі, до пісні, історії й культури. А наша пісня, щира і мудра, щоб ніколи не змовкала, щоб жила в людських серцях і чарувала душу кожного — не лише українця, а й всіх сущих на цій благодатній і багатій на таланти землі. Всім організаторам свята низький уклін і щира подяка від родини Луценків, а цьогорічним лауреатам — творчого ужинку на ниві українського мистецтва.

“Мистецтво має порушувати комфортний спокій, що панує у душах багатьох співвітчизників”.

ДЕНЬ ХУДОЖНИКА В МАКАРОВІ

Євген БУКЕТ
Фото **Олени ТУНІК**

11 жовтня в Макарові на Київщині відзначили День художника. На гостини до Макарівської картинної галереї, яка цього дня святкувала ще й п’ятиріччя із дня заснування, колектив редакції тижневика “Слово Просвіти” запросив її засновник, заслужений художник України Анатолій Марчук.

Нині професійна національна культура проникає в українську глибинку. Ініціативу тут виявляють митці, які хочуть жертовно служити народові не лише в столиці, а й у рідних містечках і селах, звідки вийшли у світ. Вони шукають підтримки місцевої влади, започатковують рух “ходіння в народ”, який переростає в загальнодержавний. Таких людей поки що небагато, але вони впевнені: наші містечка й села повинні мати свої театральні колективи, хори, музеї й картинні галереї.

У Макарівському районі народився один з перших і найяскравіших представників цього руху. П’ять років тому відомий український митець, заслужений художник України Анатолій Марчук, який ніколи не пориває зв’язків з рідним краєм, започаткував у Макарові картинну галерею.

У рідному селі Козичанка Марчук зберіг батьківську садибу, перетворивши її на своєрідні “малі Афіни”. Тут щоліта відбуваються малярські пленери, симпозіуми скульптури, музично-поетичні фестивалі. На подвір’ї, прилеглій до нього території — сад паркової скульптури й літні художні майстерні. Тут працюють теплими літніми днями приїжджі знаменитості, місцева талановита молодь. З 2006 року Марчукові пленери дістали нову назву: “Літні зустрічі в садибі Марчука”.

“Ідея створення картинної галереї виникла у мене ще в студентські роки, але тоді реалізувати її було неможливо, адже не мав ще колекції. Тож почав збирати твори завдяки обмінам, живописним пленерам, які влаштовував у Козичанці власним коштом, а часом і купував роботи”, — каже Анатолій Марчук.

До 80-річчя утворення Макарівського району відбулася перша художня виставка, присвячена ювілею. У відремонтованому приміщенні районного будинку культури, яке надалі слугувало галереєю, виставили 80 картин 60 українських художників із приватного зібрання пана Анатолія. Згодом він подарував його громаді Макарівщини з умовою, що галерея не змінюватиме статусу, назви і з часом стане державним музеєм образотворчого мистецтва.

Нині галерея має понад 100 творів 80 українських художників, відомих не лише в нашій країні, а й за її межами. Серед них академіки, професори, лауреати Національної премії України імені Т. Г. Шевченка, народні й заслужені художники України, дипломанти міжнародних конкурсів: Георгій Якутович, видатний графік, головний художник фільму “Тіні забутих предків”; Василь Чебаник, автор української абетки; Василь Лопата, творець гривні; Андрій Чебикін, президент Української академії мистецтв; Миколай Кочубей, автор багатьох ювілейних монет Національного банку України та поштових марок; Олександр Губарєв, член-кореспондент Української академії мистецтв; Наталія Ніколайчук, декан факультету образотворчого мистецтва Київської дитячої академії мистецтв; Микола Родін, графік і педагог; Володимир Куткін, видатний художник; Микола Стратілат, тонкий гравер; Іван Пилипенко, голова бюро секції живопису Київської організації Національної спілки художників України; Микола Компанець, професор Української академії мистецтв і архітектури; Юрій Хіміч, співець сакральної архітектури Києва.

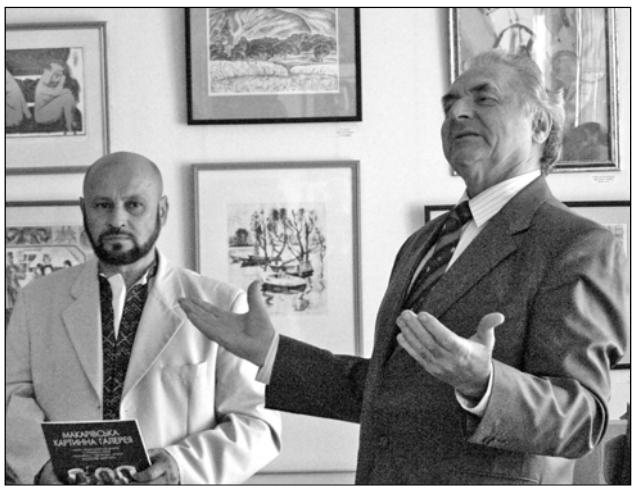

Анатолій Марчук і Анатолій Паламаренко

Макарівська галерея — одна з п’яти в районних центрах столичної області. Вона єдина, заснована з приватного зібрання. Окрім Макарова, галереї образотворчого мистецтва є в Яготині, Білій Церкві, Фастові й Іванкові, але це — державні колекції.

Упродовж п’яти років галерею відвідало багато високоповажних гостей, які залишили свої враження у книзі відгуків: Президент України Віктор Ющенко, голова Київської обласної державної адміністрації Віра Ульянченко, голова Житомирської обласної державної адміністрації Юрій Забела, народні артисти України Дмитро Гнатюк, Анатолій Паламаренко, Іван Гамкало, Олександр Трохимчук, Володимир Лукашів та багато інших.

Цього дня на святкування завітали перший заступник голови Макарівської районної державної адміністрації Сергій Грамушняк, селищний голова Макарова Геннадій Здольник, народний артист України Анатолій Паламаренко, хоровий ансамбль “Святколо” Макарівського районного Будинку культури, художники, письменники, журналісти, мешканці й гості районного центру. Усі охочі мали нагоду поспілкуватися із засновником галереї, висловити йому вдячність і підтримку, переглянути телевізійні фільми про мистецькі проекти Анатолія Марчука. Також цього дня презентували каталог “Макарівська картинна галерея”, що побачив світ з нагоди 85-річчя Макарівського району.

Хоровий ансамбль “Святколо”

ЗАКОХАНИЙ У СВІТ

Ганна КОЗАЧЕНКО

III Міжнародний фестиваль мистецтв “Діалоги культур”, який організували народна артистка України Євгенія Басалаєва і культурно-мистецький фонд “Київ-класік”, розпочався в Будинку актора концертом “І класика, і джаз”, що був присвячений першій персональній фотовиставці Євгена Ковтонюка, відкритій у рамках фестивалю.

Його твори вразили навіть професіоналів. Адже крім талановитих репортажних кадрів (наприклад, дитина радісно розкинула руки, а здається, ніби вона розсуває долонями шпилі готичних храмів) є дивовижні діалоги людини й Природи. І тут Є. Ковтонюк постає як художник. Він тонко відчуває композицію кадру і, як скульптор, відсікає все зайве.

Іноді, як досвідчений живописець, ніби відсторонює власну особистість за межі зображення й разом з нами, глядачами, дивується гармонії світу. Схід і захід сонця в морських краєвидах, діалоги хмар в небесах і виразний чоловічий профіль — тінь від скелі на тлі іншої стіни-скелі навіть урвищам над морськими глибинами надає тонкості.

Митець багато мандрує різними країнами, але серце його належить Криму. Мис Тарханкут став однією з осель його вразливої чуйної душі.

Виставка стала зоровою увертюрою концерту “І класика, і джаз”, бо юні виконавці — лауреати престижних міжнародних конкурсів — мають так само незамулені душі, здатні відчувати і відтворювати прекрасне.

ЛАСТІВКИ ОЛЕГА МІНЬКА

Андрій ТОПАЧЕВСЬКИЙ

У Національному художньому музеї України святково відкрито виставку професора Львівської національної академії мистецтв, заслуженого художника України Олега Мінька. Виставка діятиме до 19 жовтня. 70-річний ювілей видатного майстра став, як і слід було чекати, захопливою подією мистецького життя.

Творча біографія Олега Терентійовича — приклад злуки сходу й заходу, і не в офіційному розумінні поєднання реґіонів, а у високому сенсі усвідомлення національних цінностей, що існують об’єктивно і незалежно від географічних чи адміністративних реалій. 20-річний робітник з Донбасу 1959 року вступає до Львівського державного інституту прикладного та декоративного мистецтва й одразу опиняється у вирі національного культурного життя, маючи таких викладачів європейського класу, як Р. Сельський, К. Звіринський, Д. Довбошинський, І. Скобало. Пощастило і з колегами, з якими його назавжди пов’язала дружба: А. Бокотей, Л. Медвідь, З. Флінта, І. Марчук, Р. Петрук ще тоді стали гордістю львівської художньої школи. Відвідували класи різних майстрів, але на вернісажах завжди були разом.

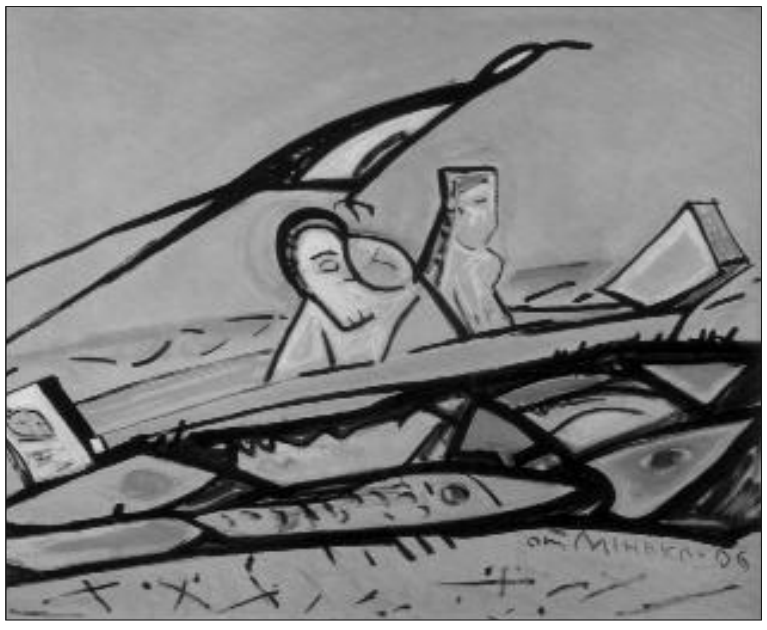

Олег Мінько. “Свята родина”. 2006 р.

У ностальгійних творах 60-х (“Степом”, “Смерть кошового”, “Поема про давній степ” тощо), як в роботах 2000-х “Князь Святослав”, “Постаті в селі”, “Годинник дитинства”, “Свята родина” художник послідовно досліджує наш генетичний зв’язок з історичною долею країни, яку йому судилося облетіти на крилах, одне з яких — Донеччина, друге — Галичина. Звідси й образ ластівки у деяких картинах, мальованих ніби з висоти пташиного лету. До того ж, усі вони довершені за законами європейської школи малярства, знайомої зі шляхами Відродження, але водночас зберігають урочисту статурність Візантійської традиції.

До цього долучається й традиція наших шістдесятників, за якою автор наполегливо прагне достукатися до сумління громади, порушуючи конформний спокій, що панує у душах багатьох співвітчизників. Не кожен глядач забажає сприйняти і засвоїти нову ідею та розвинути її разом з автором твору. Один лячно відгороджується ширмою нерозуміння, інший удає знавця, якого нічим не здивуєш, а ще хтось просто заощаджує власні емоції. Але навіть коли ті, хто щиро перейнявся творами художника, лишаються в меншості, він устигає підготувати ґрунт для наступного злету свідомості. Так було за всіх часів, зокрема й у згаданих шістдесятих.

Коли партійний бульдозер боротьби з “абстрактним і буржуазним” мистецтвом гуркотів по всіх закутках СРСР, свідомі художники Львова 1963 року об’єдналися у неформальну “підпільну академію”, де знаний “дорадянський” майстер Карло Звіринський навчав талановиту молодь позбуватися ідеологічних впливів. Тоді це означало просто гарно малювати. Вчитель здавався надто вимогливим, але Олег Мінько дотримувався біблійної поради: “Ліпше слухати догану мудрого, ніж пісні дурнів”.

Тим часом одні пісні змінювали інші, а господарями життя земного залишалися ті самі співаки, не відаючи, що “зло не врятує того, хто його коїть”. Проте художник, відкинувши думки про кар’єру, звання і привілеї, не пускає суєтного мотлоху до свого заповітного світу, захищає його від нікчемних зовнішніх подразників і технологічних спокус, ігнорує витребеньки моди. Сприймає лише креативні імпульси й малює картини, які дослідники його творчості вважають “внутрішніми портретами”. Сьогодні такий стан душі називають медитативним. Мабуть, завжди просвітленим особистостям щастило забувати марноту марнот, про яку мовить старозаповітний Єклезіаст: “Рід відходить і рід приходить, земля ж віковічно стоїть”. Чи стелиться вона степом донецьким, чи рясніє лісами Подніпров’я, а чи здіймається горами Карпатськими — їй, рідній землі, присвячені незрадливі медитації шістдесятника Олега Мінька.

ЯК ВИХОВАТИ ОЛІМПІЙСЬКУ ЧЕМПІОНКУ

У серпні цього року всі ми аплодували олімпійській чемпіонці Наталі Добринській, яка виборола у Пекіні золоту медаль з багатоборства.

Про те, як дівчина з робітничого передмістя Вінниці готувалася до Олімпу, як здійснилась її мрія, дізнаєтеся зі статті її матері — журналістки Любові ДОБРИНСЬКОЇ.

Дружна сім’я Добринських

Коли Наталі було 16 років, вона вже перемагала на чемпіонатах України, на європейських юніорських турнірах. Нині, коли Наталя Добринська виборола золоту медаль на Олімпіаді в Пекіні, першим запитанням моїх колег-журналістів було: “Як ви виховали доньку-чемпіонку?”

Купаючись у промінні слави власної дитини, я почала згадувати.

Наталі 29 травня виповнилося 26. А коли мені було 26, я народила Наталю. Два роки перед тим, у рік московської Олімпіади з’явилася на світ старша донька Вікторія.

Ми з чоловіком були молоді та спортивні, не мали шкідливих звичок, вели здоровий спосіб життя. Я обожнювала легку атлетику ще зі школи, була у збірній Львівського університету, а чоловік закінчив факультет фізичного виховання і теж займався легкою атлетикою та підводним орієнтуванням.

Наталя була першокласницею, коли її старшу сестру Вікторію запросили займатися легкою атлетикою в спортивне товариство “Колос”. Вікторія почала брати на тренування сестричку. Дівчата були самостійні: ми на роботі, а вони після школи приїжджали додому, розігрівали обід, потім рушали на тренування. Добре, що був шкільний автобус: живемо за містом, на “Рибгоспі”, біля села Якушинці. Досі зберігаю записки, які ми тоді вішали на холодильник.

Сестри завжди були і залишаються дуже дружними. Проблеми розв’язували вдвох, і лише тоді говорили про це мені. Пам’ятаю, як, узявшись за руки, підійшли і сказали: “Мамо, як добре, що ти народила нас двох — ми ж як найкращі подруги ”.

Спочатку Вікторія і Наталя тренувалися в Олени Шаповалової (Яценко), а потім їх у легкоатлетичному семиборстві тренував Віктор Постемський. З ним вони досягли перших успіхів. Під його керівництвом Наталя кілька разів ставала чемпіонкою України й отримала звання майстра спорту. Наталя потрапила на юніорський чемпіонат Європи, посіла восьме місце. Були й інші міжнародні старти. Доньки разом готувалися вийти на міжнародну арену, але на змаганнях у Києві Вікторія зламала руку — впала на бар’єрах. Цілий рік “випав”.

Далі кожна з них вирішувала самостійно, що робити. Наталі запропонували тренуватися у Києві в Михайла Медведя, і вона поїхала — винайняла кімнату в Броварах. Саме там їхня тренувальна база. Вікторія вирішила перейти з багатоборства на стрибки у висоту. Утім, Вікторія стала майстром спорту з легкої атлетики. На тренуваннях зі стрибків у висоту зустріла свою долю — учасника Олімпіади в Сіднеї Руслана Глівінського. Вони одружені вже третій рік. Півроку тому Наталка вмовила сестру повернутися в багатоборство, і Віта стала третьою в Україні, а нещодавно на міжнародних змаганнях у Фінляндії виборола перше місце у ті самі дні, що й Наталя у Пекіні.

Для кожної людини важливо займатися улюбленою справою. Для Наталки та Вікторії саме заняття спортом стали тим, від чого вони отримують позитивні емоції. Змагання — як підсумок щоденних тренувань, психологічного настрою на перемогу.

Коли діти були маленькі, ми з чоловіком допомагали їм у навчанні, інколи давали якісь поблажки — із тренувань вони приходили дуже втомленими, після вечері просто падали і засинали. А потім доводилось їх будити, примушувати вчити уроки. Часом вони не все встигали вивчити. Але завжди мали свободу вибору, ми ніколи їх не “пригноблювали”. Вони висловлювали власні думки, бачення будь-якої ситуації. Коли підросли, то вже нас виховували — своєю дисциплінованістю, відповідальністю.

Про свої спортивні справи Наталя й Вікторія здебільшого спілкувалися з татом: він у цьому більше їх розумів, міг і підказати, і виготовити спортивні знаряддя власними руками. У нашій першій квартирі-малосімейці, коли діти вчилися ходити, був спортивний куточок; просто над широким ліжком — турнік, кільця, канат. Усе це обладнав тато. Він учив їх кататися на ковзанах і лижах, плавати, бігати кроси. Я навчала малювати, складати віршики, бачити красу природи, бути добрими до інших.

Наталка в дитинстві була забіякою, билася з хлопчаками, ображалася, якщо замість того, щоб її захистити, я починала всіх мирити. А зараз Наталя і сама проводить у школах “олімпійські уроки”, їй дуже подобається працювати з дітьми — можливо, колись із неї вийде хороший тренер. Втім, вона вже сама обиратиме. Поки що сказала, що готуватиметься до наступної Олімпіади, яка відбудеться через чотири роки у Лондоні. До речі, Вікторія теж мріє разом із сестрою підкоряти спортивний Олімп.

До олімпійського золота у молодшої доньки був довгий і напружений шлях. У Броварах Наталя тренувалася, але виступала завжди за Вінницю. Першою значною перемогою, на яку ніхто не чекав, була срібна медаль на чемпіонаті світу в Угорщині 2000 року. Там не було навіть прапора України, щоб із ним пробігти біля трибун. Тележурналісти знайшли прапор, і один із них стрибав через лавки, щоб передати його Наталі. Вона стала “сенсацією року”, виконала норматив майстра спорту міжнародного класу і потрапила у десятку найкращих багатоборців світу.

Далі — бронзова медаль на Кубку Європи, перемоги на змаганнях у Франції, Австрії. А 2004 року — восьме місце на Олімпіаді в Афінах.

І відразу після Афін розпочалася підготовка до Олімпіади у Пекіні — Наталя поставила за мету завоювати золото. Знову щоденні тренування, збори.

Особливо напруженим і відповідальним був передолімпійський рік. Усі зароблені на комерційних змаганнях гроші Наталя вкладала у свою підготовку. Стипендії олімпійцям виділила міська й обласна влада Вінниці. Нарешті донька отримала однокімнатну квартиру, на яку чекала відразу після виступу в Афінах.

15—16 серпня здійснилася мрія Наталі: на честь її олімпійської перемоги звучав гімн України. Вона довела всім, що найсильніша багатоборка у світі. Приклад Наталі переконує, що найнеймовірніші мрії здійснюються — звичайно, якщо прагнути цього і вперто працювати.

Я дивилася телетрансляцію, і плакала від щастя, від гордості за свою доньку.

Мене часто запитують, який характер у Наталі. Для нас із чоловіком Володимиром Степановичем вона насамперед дитина — ніжна, добра, уважна, розумна, весела, жартівлива. У тренуваннях і змаганнях — відповідальна, цілеспрямована. Її перший тренер мені казав, що людей із такими видатними фізичними даними, як у Наталі, небагато в Україні. А російський тренер піджартовував: мовляв, в Україні є дві сильні людини — Вірастюк і Добринська. Про це написали газети, а я хвилювалася: чи не занадто сильно сказано?

Як виявилося, тренери краще бачать потенціал спортсменів. Я завжди хвилювалась: чи не зіпсують постійні тренування жіночності й краси моїх доньок? На щастя, вони з кожним роком гарнішають. Отже, спорт — це краса. І Наталя, і Вікторія пробували свої сили в журналістиці — Віта у Вінниці друкувалася під псевдонімом, а Наталя — у столичній пресі. Крім того, що вони закінчили факультет фізичного виховання Вінницького педагогічного університету, в них є й інші професії. Вікторія має спеціальність зубного техніка і масажиста, Наталя заочно навчається в Закарпатському університеті на факультеті міжнародних відносин. Отож вони дбають не лише про спортивну кар’єру.

Іноді думаю, що нам просто поталанило з дітьми, що вони такими народилися. Бо якогось особливого виховання не було — ми з чоловіком їх надзвичайно любимо. А коли любиш, то намагаєшся, щоб і дітям у сім’ї жилося гарно, щасливо, вільно. Не знаю, чи відповіла я на запитання, як стати олімпійською чемпіонкою, як Наталя Добринська. Шляхів до успіху безліч, і кожна дитина має можливість стати тим, ким захоче, бо кожна дитина народжується талановитою. Якщо батьки ставитимуться до своїх дітей, як до єдиних і неповторних, найкращих у світі, тоді й діти стануть саме такими і зможуть реалізуватися у житті. Як мати олімпійської чемпіонки (а саме так мене називали подруги вже після Афін), бажаю всім матерям радості від дітей, бо для матері це найбільше щастя.

ЗБЕРЕГТИ КАЗКОВІСТЬ СВІТУ

7 січня 1999 року під спів колядок народилася дівчинка і своєю появою на світ у переддень Собору Пресвятої Богородиці “обрала собі“ ім’я — Марія.

Дитинство Марії Кобальчинської минуло серед українських пісень, забавлянок з народними іграшками, картин відомих художників, бо ж бабця Романа Романівна — відомий етнограф, заслужений працівник культури України.

Дівчинка росла вразлива й емоційна. Виставки, Музей народної архітектури та побуту НАН України, в якому разом з бабцею Марія часто бувала, фольклорний гурт “Дай Боже”, в який вона ходить з трьох років, сформували в ній свідому українку, яка розмовляє добірною українською мовою, любить свій край. У Марії дуже цікаве світобачення — ніжне, осяйне, чисте, як яблуневий цвіт.

Перші малюнки Марії — квіти, хати, ляльки, народні іграшки — вражають наївністю й щирістю.

Народні майстри вчили кмітливу дівчинку писанкарства, вирізати витинанки, а в студії образотворчого мистецтва при картинній галереї “Ярославна” Марія почала малювати аквареллю і гуашшю.

Особливо вплинув на дівчинку професійний художник В. Дідик, який і дорослих захоплює фантастичними картинами. У вихідні Марія бігає в майстерню митця й годинами вистоює з недитячою впертістю перед мольбертом.

На картинах Марії — хатки, вітряки, церкви, скрині з Музею в Пирогові.

Незабутнє враження в дитячій пам’яті залишили Карпати. Марія побувала в Косові, у Музеї Івана Франка, в Криворівні, Шешорах.

На Маріїних картинах — сонячні гори, трохи химерні, але такими вона їх запам’ятала, тож зобразила скелю в Криворівні, Черемош і срібні водоспади, церкву в Старому Косові на Спаса — святкову, золотисто-жовту, як груша в спасівському кошику.

Щоліта Марія буває на морі — її малюнки “Риба”, “Морська зірочка” в оточенні блакитних вод з темною синявою, водоростями, русалками вражають легкістю і прозорістю, відтворюють казковість світу.

Польові квіти й квіти з бабусиного зільника цвітуть на Маріїних картинах у трипільських, гуцульських чи опішнянських вазах, вони вражають кольорами, композиції побудовані на емоціях, майже інтуїтивно дівчинка малює різні пелюстки і листки в квітках.

Марія живе серед творів народного мистецтва, закохана у народний одяг, прикраси, із задоволенням одягає народні костюми з різних реґіонів України і вже знає: коли виросте, стане етнографом, як бабуся.

Хай здійснюються її мрії, та щоб надовго вона зберегла дитяче відчуття краси рідного краю, казковості світу.

Інф. “СП”

“Тихо кружляє осінній листок — так тихо і повільно, неначе боїться порушити натхненну красу”.

СЛОВО ПРОСВІТИ

ТИЖНЕВИК ВСЕУКРАЇНСЬКОГО ТОВАРИСТВА «ПРОСВІТА» імені ТАРАСА ШЕВЧЕНКА

АНОНС

ПЕРЕДПЛАТА-2009

Дорогі читачі!

Розпочалася передплата на Всеукраїнський просвітянський культурологічний тижневик “Слово Просвіти” на 2009 рік (поштовий індекс — 30617, 67-ма сторінка в “Каталозі”).

Передплату приймають усі відділення “Укрпошти” до 10 грудня — в селах і райцентрах, до 15 грудня — в обласних містах і столиці.

Вартість передплати разом із поштовими витратами:

на рік — 45 грн 89 коп.;
на півроку — 23 грн 42 коп.;
на 3 місяці — 12 грн 36 коп.;
на 1 місяць — 4 грн 27 коп.

Постійні читачі нашого тижневика пересвідчилися, що на його шпальтах — актуальні публікації на мовну тематику, унікальні історичні розвідки, ексклюзивні інтерв’ю, безкомпромісні журналістські розслідування гострих ситуацій, широко висвітлюється молодіжна музика і концертна діяльність провідних митців України, виграє всіма барвами художня палітра майстрів пензля... Наступного року Ви, дорогі читачі, матимете можливість вести діалог із тими, хто живе Україною і для України, обстоювати разом з нами національні цінності.

Передплатіть “Слово Просвіти” самі та загітуйте зробити це Ваших друзів, сусідів, учителів, бібліотекарів, усіх небайдужих до української справи! Разом переможемо!

НА СТРУНАХ ОСЕНІ

Седнівські молодиці

Надія ОНИЩЕНКО
Фото **Віктора КОШМАЛА**

Седнівська осінь — неповторна. Кожного, хто приїздить у садибу Лизогубів, вона повертає до вічної гармонії Всесвіту. Цей “неначе й справді рай” надихав на творчість не лише Тараса Шевченка, Леоніда Глібова, Тетяну Яблонську, а й сучасних митців, які з 1964 року мають можливість побувати в Будинку творчості “Седнів” Національної спілки художників України.

Першу згадку про Сновськ (з XVI ст. Седнів), датовану 1068 роком, знайдено в Іпатіївському літописі. У часи Київської Русі це був центр Сновської тисячі та одна з найукріпленіших фортець Чернігівського князівства. Під час визвольної війни під проводом Богдана Хмельницького Седнів стає центром козацької сотні, а з 1786 року — центром волості Чернігівського повіту. 940-річчю першої літописної згадки Седнева та 85-річчю заснування Чернігівського району й було присвячене Всеукраїнське літературно-мистецьке свято “Седнівська осінь”.

Наприкінці XVII ст. Седнів став маєтком чернігівського полковника Якова Лизогуба. Пам’ять про славетний козацький рід збереглася у кількох будівлях — мальовничому архітектурному ансамблі. Георгіївська церква (XVII ст.), розташована на давньоруському городищі, належить до найкращих витворів народної архітектури. Воскресенська церква (1690 р.) — родинний храм-усипальниця Лизогубів — один із ранніх зразків українського бароко на Лівобережній Україні. Успенську церкву побудовано у XIX столітті. Кам’яниця (1690 р.) — пам’ятка мурованої цивільної архітектури.

Її замальовував Тарас Шевченко. Вперше він відвідав Седнів на запрошення Андрія Лизогуба 1846 року, вдруге — 1847-го. Тут Тарас Григорович написав портрети Іллі Івановича й Андрія Івановича Лизогубів, створив акварельні малюнки “Коло Седнева”, “Чумаки серед могил”. 1904 року за ініціативи Федора Лизогуба на кошти, зібрані населенням, у парку садиби споруджено один із перших пам’ятників Кобзареві в Україні.

Гостей свята зустрічає Яків Лизогуб (актор Олексій Биш). Урочистим покладанням квітів до пам’ятника Тарасу Шевченку відкривають урочистості голова Чернігівської облдержадміністрації Володимир Хоменко та керівник апарату Володимир Приходько. На свято приїхали Левко Лук’яненко, Павло Мовчан, Микола Жулинський, Ярослав Вантух, Іван Драч, Володимир Яворівський, Анатолій Авдієвський, Віталій Корж, Лесь Танюк, Михайло Чечетов, керівники мистецьких осередків з різних областей України. Біля пам’ятника “Козацька пісня” Андріяна Балога, відкритого торік, слухали кобзаря-лірника з Чернігівщини, лауреата Національної премії імені Тараса Шевченка Василя Нечепу.

З “гори високої” годинами можна милуватися ліричним пейзажем, який відтворив Леонід Глібов і Микола Лисенко у пісні “Журба”. В альтанці цю пісню виконав хор обласного філармонійного центру (соліст — заслужений артист України Володимир Гришко). Тихо кружляє осінній листок — так тихо і повільно, неначе боїться порушити натхненну красу.

На “гору високую” повернувся Леонід Глібов

Почесні гості Седнівського свята

Урочистості тривають. Голова Національної спілки художників України Володимир Чепелик зі скульптором Костянтином Добрянським відкривають пам’ятник Леоніду Глібову.

На святі, крім виставки народних майстрів і художників, крім короваїв і садиб можна подивитись на чудові виступи народних артистів України Валерія Буймистра й Анатолія Паламаренка, співаків й танцюристів.

Приємно вражає організація Седнівського свята. Жодна з представлених садиб не повторювала іншу: були тут земська лікарня, земська школа з костюмованими дійовими особами; сімейні альбоми; жниці, куховарки в автентичних українських костюмах. Розмаїття сорочок, хусток і візерунків, на думку чоловіків, лише підкреслювало жіночу привабливість. Усі учасники дійства змогли скуштувати короваю й козацької юшки, проголосувавши за найкращі.

Свято закінчилося, але не хотілося від’їжджати з цього осіннього парку, оповитого філософською задумою бабиного літа. Ми намагалися зберегти в пам’яті, на фото зупинену в ритмі напружених буднів мить.

Засновник: Всеукраїнське товариство “Просвіта” імені Тараса Шевченка
Реєстраційне свідоцтво КВ № 4066 від 02.03.2000 р.

Шеф-редактор **Павло МОВЧАН**

Головний редактор **Валентина ДАВИДЕНКО**

Редколегія
Любов ГОЛОТА (голова), Ярема ГОЯН, Павло МОВЧАН, Олександр ПОНОМАРІВ, Іван ЮЩУК

Перший заступник головного редактора **Ніна ГНАТЮК** 279-49-47
Заступник головного редактора **Петро АНТОНЕНКО** 279-49-47
Заступник головного редактора з виробничих питань **Наталія СКРИННИК** 278-01-30 (тел/факс)

Відповідальний секретар **Ірина ШЕВЧУК**
Відділ літератури **Уляна ГЛІБЧУК** 270-55-57
Відділ мови **Святослав МІЗЕРНЮК** 279-39-55
Відділ просвітянської роботи **Надія КИР’ЯН** 270-55-57
Відділ коректури **Олена ШУЛЬГА** 278-63-69
Комп’ютерна верстка **Ірина ШЕВЧУК, Олег БЕССЬКИЙ** 278-63-69
Інтернет-редактор **Євген БУКЕТ** 279-39-55

Черговий редактор **Святослав МІЗЕРНЮК**
Бухгалтерія 279-41-46

Адреса редакції: **вул. Хрещатик, 10-Б, м. Київ, 01001**
E-mail: slovo_prosvity@ukr.net
http://slovoprosvity.org.ua

Видрукувано з готових фотоформ на комбінаті “Преса України” у середу. Зам. № 3301242 Наклад — 25000

Листування з читачами — тільки на сторінках газети. Відповідальність за достовірність інформації несуть автори.

Редакція залишає за собою право редагування та скорочення текстів. При використанні наших публікацій посилання на “Слово Просвіти” обов’язкове.

Індекс газети **“Слово Просвіти” — 30617**
Передплатна ціна, враховуючи поштові послуги:
на місяць — 3,94 грн.
на 3 місяці — 11,32 грн.
на 6 місяців — 21,64 грн.

4 820095 780016 08042